

Днес в броя

Кои са новите национални програми за образованието, представени в Отрасловия съвет

Ирена Анастасова – председател на Парламентарната комисия по образование и наука: Възможно е да се удължи учебната година с две-три седмици, което е 150 – 200 учебни часа. Но не променим ли учебното съдържание и учебните програми, няма да променим нищо

Роберт Бедрон – председател на Комисията по правата на жените и равенството между половете в Европейския парламент: Убеден съм, че отговорността на момчетата и мъжете в борбата с дискриминацията на жените е огромна и те могат да променят ситуацията към по-добро

®

АЗ·БУКИ

Вестникът е правопреемник на първото официално издание на Министерството на просвещението – „Училищен преглед“ – 1896 г.

Четете ни на www.azbuki.bg
www.azbuki.eu

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Брой 12 (1564) 24 – 30 март 2022 г. Година XXXI. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 10 април 1991 г. Цена 1,50 лв.

Снимка Пресцентър на МОН

Двустранна Програма за сътрудничество в областта на образованието подписаха в София министърът на образованието и науката акад. Николай Денков и северномакедонският му колега Йетон Шакири. Още по темата на стр. 2

Азбучни истини

Качество

Николай КЪНЧЕВ

„Парите следват ученика“ – тази мантра се повтаря от въвеждането на делегираните бюджети насам. Толкова усилено, че роди стряскащ жаргон в разговори между директори, като: „Колко „приходи“ (ученици) и „разходи“ (учители) имате? Не ви стига бюджетът – намалете си тогава броя на „разходите“ (учителите)...“.

Изводът е: училищата имат интерес да се „пукат по шевовите“ от ученици, независимо дали могат да им осигурят добри условия в клас, в занималнята или за извън-учебни дейности. Стига се дори до курйози, когато коридорът се прегражда, за да се „построи“ още една класна стая. Дали количеството върви за ръка с качеството? Едва ли, директорите нямат интерес да увеличават броя на „разходите“.

Досега. През последните месеци се вижда решимостта на управляващите образователния процес да вкарат добавената стойност в гържавен образователен стандарт за качеството. Макар да е един от няколко необходими подобни критерия, стойността, добавена благодарение на по-качествено преподаване, е само малка, но може би една от най-важните стъпки в тази посока. Методиката ще даде възможност на всяко училище да следи развитието си, да се сравнява с подобни образователни институции и да оцени къде се намира спрямо средните стойности за областта и страната. Идеята е да бъдат премирани с допълнително финансиране училищата, които растат по отношение на качеството на обучение. Доброто представяне да означава повече средства не само за извънкласни дейности или за материална база, но и за заплати. Резултатът на подобен подход е, че на добрия учител вместо като на „разход“ ще се гледа като на истинско съкровище – най-вече в запленяването на умовете и сърцата на децата в славния поход към нови знания и умения.

Всички ученици се връщат в клас

След 29 март онлайн обучението ще бъде възможно само срещу писмено разрешение

Учениците, които все още се обучават онлайн заради отказ да се тестват веднъж седмично за COVID-19, трябва да се върнат в клас на 29 март т.г. Според заповедта на Министерството на здравеопазването от тази дата ще отпадне изследването за вируса в училищата. Остават в сила другите предпазни мерки – носенето на маска в коридорите и общите помещения за децата от I до IV клас, както и навсякъде за по-големите ученици и за учителите, спазването на дистанция, дезинфекцията и проветряването.

От отмяната на тестването до края на извънредната епидемична обстановка онлайн обучението ще бъде възможно само за уче-

ниците, които имат писмено разрешение за това. Според Закона за предучилищното и училищното образование родителите имат право по свой избор да прехвърлят децата си в електронна среда поради здравословни или други уважителни причини, удостоверени с документ. Разрешение за до 30 дни онлайн обучение се дава от директора на училището, а за по-дълъг период – от началника на Регионалното управление на образованието.

През тази седмица в клас са 626 260 ученици – с 1000 повече от миналата седмица. Над 41% от тях посещават занятията без тестване заради ниска заболяемост в общините или след представяне на сертификат

за ваксинация, преболедуване, наличие на антитела или отрицателен резултат от лабораторен тест. Преди часовете в понеделник са изследвани над 339 000 деца.

Вече почти месец се наблюдава тенденция за спад в положителните проби. През тази седмица те са 417 – с близо 150 по-малко от предходната. Позитивните ученици са 318 спрямо 494 седем дни по-рано. Увеличение има при учителите, диагностицирани с коронавирус. Те са 76, докато през миналата седмица са били 44. Броят на положителните тестове при непедagogическите специалисти се запазва почти без промяна – 23 спрямо 26 седем дни по-рано. **АЗ·БУКИ**

Подкрепят близо 28 000 студенти за скъпия ток

Правителството ще подпомогне финансово студентите и докторантите заради високи сметки за ток в студентските общежития. Близо 28 000 души ще получат по около 60 лв. за периода октомври – декември 2021 г. За целта Министерският съвет отпусна 1,545 млн. лв. на държавните висши училища и на дружеството „Студентски столове и общежития“ (ССО) ЕАД, които стопанисват общежитията. Те имат ангажимент да ги разпределят между студентите и докторантите, на които се полага съответната помощ.

Прогнозните стойности на компенсациите са направени на база на разликата между средната месечна начислена цена на електрическата енергия по фактурите на студентските общежития и среднопретеглената регулирана цена на електрическа енергия за битови крайни клиенти. Тази разлика вече е частично компенсирана по програ-

мата на Министерството на енергетиката за небитовите потребители. Висшите училища получиха компенсация от 110 лв./MWh за месеците октомври и ноември и 128,98 лв./MWh за месец декември 2021 г.

Допълнителните средства за подпомагане на студентите се осигуряват от одобрени вече разходи по бюджета на Министерството на енергетиката за 2021 г. За изпълнението на програмата ще се сключи Споразумение между Министерството на образованието и науката и Министерството на енергетиката. Така МОН се задължава да уведомява Енергийното министерство за размера на компенсацията на съответния университет или ССО. За определяне на сумите ще се сформира Комисия за изпълнението на програмата, в която ще бъдат включени представители на МОН и на Националното представителство на студентските съвети. **АЗБУК**

Аз мога – тук и сега

Ангел ДОБРИКОВ

Национално състезание по чужди езици, речеви и комуникативни умения за ученици от VII до XII клас „Аз мога – тук и сега“ ще се проведе от 15 до 17 април в град Девин. Надпреварата се организира от Американския университет в България и Регионалното управление на образованието – Смолян.

Участниците ще мерят сили в три етапа по три основни умения: слушане с разбиране („Диалог“); четене с разбиране („Провери знанията си“) и създаване на текст („Напиши за себе си за...“). Формата за участие е индивидуална, като един ученик може да участва само в една езикова категория. Според това в кой клас е участникът през настоящата учебна година, той попада в една от следните възрастови групи: VII – VIII; IX – X

или XI – XII клас.

За участие в състезанието е отправена покана към учениците от VII до XII клас, изучаващи английски, немски, испански, френски, руски и италиански език, които се обучават в дневна форма през учебната 2021/2022 година, както и към техните преподаватели. В деня на състезанието за учителите са подготвени открити уроци и обучения за иновативни методи за преподаване на чужди езици.

Националното състезание по чужди езици, речеви и комуникативни умения „Аз мога – тук и сега“ се организира за шести път при спазване на всички противоепидемични мерки към датата на неговото провеждане, съгласно предписанията на МЗ и разпоредбите на МОН. Заявки за участие могат да се подават до 1 април 2022 година.

София чете

От 1 до 30 април децата от I до VII клас в София ще могат да премерят сили в първото по рода си стολично онлайн състезание по четене с разбиране. За участие е необходимо само децата да са от София и да се регистрират в играта на образователна платформа „Книговице“. Състезанието е част от кампанията „София чете“ с подкрепата на Столична община.

През април се честват два международни празника, свързани с четенето – Международният ден на детската книга на 2 април и Световният ден на книгата и авторско-

то право на 23 април.

Надпреварата по четене ще се проведе като онлайн игра, в която децата печелят точки, жълтици и виртуални награди и постепенно покоряват читателски нива. Те ще покажат уменията си за четене с разбиране, като отговарят на онлайн въпросите по прочетеното.

По време на състезанието децата ще могат да играят в удобно за тях време в клас или вкъщи, на компютър, таблет или мобилен телефон. В края на състезанието ще бъдат отличени 7 класа и 7 деца – по едно от всяка възрастова категория. **АЗБУК**

Студенти от НАТФИЗ ще направят костюмно шествие за Световния ден на театъра – 27 март. Възпитаниците на проф. д-р Велимир Велев от специалност „Театър на движението – Пантомима“ ще потеглят от сградата на НАТФИЗ в 17.00 часа, след което ще дефилират из центъра на София и в 18.30 ще завършат шествието през Градската градина до площадката пред Народния театър „Иван Вазов“, където ще бъдат присъдени наградите „Икар 2022“

Снимка НАТФИЗ

Общи стипендии със Северна Македония

Съвместната мултидисциплинарна експертна комисия ще дава препоръки за коректно представяне на учебния материал в учебниците в двете държави

Студенти от България и Северна Македония ще могат да се обучават безплатно във висше училище от съседната държава. Всяка година правителствата на двете страни ще финансират до четири стипендии, които ще покриват пълното следване за бакалавър или магистър. Отделно ще се осигуряват и до пет стипендии за по един семестър. За тях ще могат да кандидатстват желаещите да учат във всички специалности без медицинските и тези по изкуства и спорт. Това предвижда двустранна Програма за сътрудничество в областта на образованието, подписана в София от министъра на образованието и науката акад. Николай Денков и северномакедонския му колега Йетон Шакири.

С документа страните се ангажират да обезпечат обучението на до трима докторанти годишно. Ще се отпускат и средства за следдипломни квалификации за срок от два до девет месеца. Очаква се ректорите на висшите училища да имат общо заседание, на което да

се обсъдят възможности за съвместни изследователски проекти и за изграждане на университетски мрежи. Ще се поощрява образователната мобилност на студенти, преподаватели и научни изследователи, както и научно-техническото сътрудничество между Българската академия на науките и Македонската академия на науките и изкуствата.

Програмата предвижда Съвместната мултидисциплинарна експертна комисия по историческите и образователните въпроси да дава препоръки за коректно представяне на учебния материал в учебниците в двете държави. Тези препоръки ще се приемат и прилагат от правителствата.

„Проведохме и неформални разговори, в които бяха уточнени детайли, важни за превръщането на тези споразумения в реално работещи планове, които да бъдат реализирани в следващите месеци. Във всяка от областите имаме предвидени конкретни контакти между хората, защото това е най-важно-

то“, коментира министър Николай Денков.

По думите му се предвижда рестартиране на двустранните споразумения между учени от двете държави от есента или най-късно от януари 2023 г. Български и северномакедонски учени ще работят в общи екипи по задачи от взаимен интерес. По отношение на висшите училища има интерес в няколко посоки. Едната е свързана с откриването на филиали на български висши училища в Северна Македония, като там стартиралият процес ще продължи.

По време на събитието българският министър на културата Атанас Атанасов и министърът на културата на Република Северна Македония Бисера Костадиновска-Стойчевска подписват Програмата за сътрудничество в областта на културата за периода 2022 – 2025 г. Регламентират се възможностите за сътрудничество в сферата на сценичните и визуалните изкуства, музиката, културното наследство, книгоиздаването и книгоразпространението, библиотечното дело,

филмовото изкуство и нематериалното културно наследство, отпускането на стипендии на млади творци.

Подписан е и Меморандум за партньорство в младежта и спорта до 2027 г. от министъра на младежта и спорта Радостин Василев и директора на Агенцията за младежта и спорта на Северна Македония Наумче Мойсовски. Една от задачите ще бъде организирането на младежко изложение, в което неправителствени организации да представят своята дейност и проекти, по които работят с младите хора. В сферата на спорта двете страни ще осъществяват обмяна на опит в управлението на спортните училища, в организирането на олимпийска подготовка и в изграждането на спортна инфраструктура в масовия и училищния спорт. Ще бъде организиран и приятелски футболен мач между правителствата на двете страни.

Подписан е и Меморандум между националните агенции за „Еразъм+“ и Европейския корпус за солидарност. **АЗБУК**

Безплатни помагала за деца от Украйна

Българските учители могат да използват безплатни електронни образователни ресурси, за да улеснят обучението по български език на децата от Украйна. На сайта на МОН <https://www.mon.bg/bg/100681> са публикувани помагала и допълнителни материали, разработени от Върховния комисариат на ООН за бежанците.

За украинските ученици, при-

ети в български училища, се предвиждат от три до пет часа седмично допълнително обучение по български език в зависимост от възрастта им. Учителите го преподават като чужд за нивата А1 и А2 от Европейската езикова рамка. За да подпомогнат адаптацията на децата, те могат да ползват и други свободни ресурси. Такива има например в платформата „Препод-

даваме.бг“, където има буквари за деца билингви.

До края на 2022 година Министерството на образованието и науката ще финансира създаването на ново помагало по български език като чужд. При необходимост учителите ще получат и допълнителна методическа подкрепа за обучението на децата от Украйна. **АЗБУК**

7000 деветокласници се явяват на PISA 2022

Отново ще се проверяват четивната,
математическата и природонаучната
грамотност

Седем хиляди деветокласници от 200 български училища ще се включат в тазгодишното издание на международното изследване PISA 2022. Проучването започна на 21 март и ще продължи до 22 април т.г. Основната оценявана област ще бъде математическата грамотност. С теста ще се проверяват също уменията за четене и по природни науки.

PISA се осъществява от Организацията за икономическото сътрудничество и развитие (ОИСР). Първото пробно издание PISA+, е през 2000 г. България се включва на практика веднага, още през 2001 г. Международното изследване се провежда

през три години. Проучването обхваща 15-годишни ученици от цял свят, като оценява степента на придобитите от тях ключови знания и умения, важни за пълноценното им участие в социалния и икономическия живот. Осмото издание на изследването трябваше да се проведе през 2021 г., но заради пандемията от COVID-19 е отложено.

Тази година в PISA ще се включат близо 80 страни. Учениците ще решават тест, като част от въпросите ще са с избираем, а други – със свободен отговор. Освен това младежите ще попълват анкети за семейната среда, както и за финансовата, компютърната и

цифровата си грамотност. Резултатите от изследването ще бъдат публикувани в края на 2023 г.

Международното проучване проверява постиженията на учениците в три познавателни области – четивна, математическа и природонаучна грамотност. Терминът „грамотност“ се свързва с уменията на младежите да намират, осмислят, преобразуват и представят информация и да решават проблеми от реални ситуации. В допълнение към тези основни области през годините се добавят и иновативни като глобални компетентности, решаване на проблеми чрез сътрудничество и творческо мислене.

На последното проучване през 2018 г. основната оценявана област беше четивната грамотност. Средният резултат за нашите ученици беше 420 точки, което е под средното ниво от 487 точки за участващите страни от ОИСР. Изоставахме също по математика и по природни науки. Подобни тенденции се наблюдават и при по-ранните проучвания през годините.

Извадката от български училища, които ще се включат тази година в изданието, е представителна за системата на образованието. Резултатите не се използват за оценка или сравняване на отделни училища или ученици. **АЗБУК**

Държавата поема познавателните книжки за 4-годишните

Държавата поема от учебната 2022/2023 г. средствата за познавателни книжки за 4-годишните деца, включени в предучилищна подготовка, които досега се заплащаха от техните родители. Това предвижда проект на Постановление за изменение и допълнение на Постановление 79 на МС от април 2016 г. за осигуряване за безвъзмездно ползване на познавателни книжки, учебници и учебни комплекти. Това би засегнало над 51 хиляди деца за учебната 2022/2023 г. по данни на Националната електронна информационна система за предучилищното и училищното образование.

Законът за предучилищно и училищно образование предвижда въвеждането на задължително предучилищно образование на децата от 4-годишна възраст, като общините имат задължението да създадат необходимите условия за това до

началото на учебната 2023/2024 г. В редица от тях това вече е факт.

Съгласно действащата към момента нормативна уредба познавателните книжки за децата във втора, трета и четвърта възрастова група се осигуряват със средства от държавния бюджет. Промяната цели осигуряване на равен достъп до образование на децата и в първа възрастова група. Нормативът на средства за закупуване на познавателни книжки за дете в първа възрастова група ще бъде 35,25 лв., колкото е той и за втора, трета и четвърта възрастова група.

В проекта се предлага още увеличение на нормативите на средства за закупуване на учебници за учениците в V, VI и VII клас. Това се налага, тъй като измененията и допълненията в Наредба 4 за учебния план предвиждат промяна на учебния предмет „Информационни технологии“ в

V, VI и на „Компютърно моделиране и информационни технологии“ в VII клас и нарастване с близо 20 часа годишно на часовете по този предмет. А това предполага увеличаване съдържанието на учебниците и евентуалното им разделяне на две части. В тази връзка е необходимо и увеличение на нормативите на средства за закупуване на учебници. Предлага се нормативите на средствата за закупуване на учебници за учениците в V, VI клас и в VII клас, с отчетена средногодишна инфлация за 2021 г. и с добавени по 7 лв. на клас, да станат 144 лв. за ученик в V клас, 152 лв. за ученик в VI клас и 162 лв. за ученик в VII клас.

Бележки, становища и предложения по проекта могат да бъдат изпращани към дирекция „Учебници и училищна документация“ – МОН (pavlina.todorova@mon.bg) до 20 април 2022 г. включително. **АЗБУК**

Кампания на Института
за български език – БАН,
и в. „Аз-буки“

Репортер
или репортерка

Георги МИТРИНОВ*

В български електронен сайт наскоро се появи материал със заглавие „Джип блъсна репортер, тя довърши репортажа“. Допусната ли е някаква граматическа грешка при оформянето на заглавието? Ако го няма местоимението *тя*, не става ясно репортерът от мъжки пол ли е, или от женски. Такава неяснота има и в следващия текст: „Репортер от Западна Вирджиния, САЩ, беше блъсната от кола по време на предаване на живо в сряда, като автомобилът я блъсна отзад и я събори на земята ...“. Как би трябвало да се напише правилно заглавието, а и изречението след него, така че да няма едновременно употреба на форми за мъжки и за женски род, които се отнасят към едно и също лице?

Българският език се характеризира с продуктивност при образуването на съществителни нарицателни имена за професии и занимания за лица жени от съществителни за лица мъже и основната наставка, която се използва при този тип словообразуване, е *-ка*: *пенсионер – пенсионерка, касиер – касиерка, портиер – портиерка, репортер – репортерка, готвач – готвачка, председател – председателка, журналист – журналистка*. Следователно правилното заглавие на публицистичния материал би трябвало да бъде: „Джип блъсна репортерка, тя довърши репортажа“. Текстът трябва да се редактира по същия начин.

Някои съществителни от женски род за професии и занимания може да не са подходящи при официално общуване или може да изразяват пренебрежение: *лейтенантка, докторка на науките*. Във всички останали случаи езиковедите подкрепят употребата на съществителни от женски род, когато лицето, за което се отнасят, е жена. Съществителните нарицателни имена за професии и занимания на лица жени са представени в *Официалния правописен речник на българския език* (2012).

*Д-р Георги Митринов е доцент в Института за български език към Българската академия на науките.

Майсторски класове на ЦЕРН у нас

Международни майсторски класове на Европейската организация за ядрени изследвания (ЦЕРН) по физика на елементарните частици се провеждоха онлайн в Народната астрономическа обсерватория и планетариум „Николай Коперник“ във Варна, както и в Димитровград, Плевен и София.

За сесията във Варна се включиха ученици със своите учители по физика и астрономия от Първа езикова гимназия – Варна, МГ „Д-р Петър Берон“ – Варна, СУ „Антим I“ в Златоград, ЕГ „Гео Милев“ в Добрич и СУ „Николай Катранов“ в Свищов. Заниманията започнаха с описание на детектора с най-голямо българско участие – CMS, както и с обяснения за методиката на изследванията. След това учениците работиха по индивидуално поставени задачи и сами направиха оценка на данните от експеримента CMS и на големия адронен ускорител на частици LHC в ЦЕРН. На 21 март учениците се включиха, обсъди-

ха и обобщиха получените резултати на цялата група с помощта на глас. д-р Румяна Хаджийска, глас. д-р Мариана Мишева и Свежина Димитрова – директор на НАОП „Николай Коперник“.

След обобщението на данните участниците от майсторския клас се включиха чрез видеоконферентна връзка с учени от ЦЕРН и ученици и учители от Истанбул, Бари, Сплит и Риека, като презентираха получените резултати и отговориха на поставените от учениците на възраст от 15 до 19 години имаха възможност лично да се докоснат до това как и какво изследват физиците.

Събитието се организира от ЦЕРН съвместно с Физическия факултет на СУ, Института за ядрени изследвания и ядрена енергетика на БАН, НАОП, Физико-технологичния факултет на Пловдивския университет и с подкрепата на проект „Отворени училища за отворено общество“. **АЗБУК**

„И нека силата бъде
с теб!“ – легионери,
в които
оживява сагата
на „Междувъздушни
войни“, отвър
врати в
Националния
политехнически
музей в София.
Единствено тук ще
могат да се видят
предоставени
от българския
клуб Leabgo над
100 оригинални
Lego Star Wars
модела, сред които
Звездата на
смъртта, С-3РО,
Дарт Вейдър,
Джанго Фет

Снимка ННТМ

Как се подготвяме за цифровата ера

Проведе се първият Европейски форум за цифрово образование на тема „Подготовка на системите за образование и обучение за цифровата ера“. Събитието събра министри на образованието на държавите членки на ЕС, евродепутати, включително председателя на Комисията по култура и образование в ЕП Сабине Верхайен, академичните среди, технологични компании и граждани. Негов домакин е българският еврокомисар Мария Габриел.

„80% от хората в активна възраст да имат основни цифрови умения и 20 милиона да са специалисти в областта на цифровите технологии, е амбицията ни до 2030 г. Първият по рода си Европейски форум за цифрово образова-

ние е послание за ангажимент чрез обединени ресурси и усилия. Държавите членки ще инвестират 13 млрд. евро в цифрово образование чрез националните планове за възстановяване и устойчивост. Допълнителна финансова подкрепа са и предоставените средства по програмите „Еразъм+“ и „Цифрова Европа“. Днес въпросът е как тези средства да бъдат насочени към стратегически общи цели и да се осигури положително въздействие на инвестициите“, отбеляза Мария Габриел.

Българският еврокомисар подчерта, че от една стра-

на, Планът за действие в областта на цифровото образование допринася за създаването на високоефективна цифрова екосистема, включваща инфраструктура, оборудване, съдържание. От друга страна, той цели осигуряването на цифрови умения и компетентности. Тези два приоритета изискват добра координация и сътрудничество по въпросите на цифровото образование.

Мария Габриел информира, че през 2021 г. инвестициите на сектора на образователните технологии в Европа възлизат на 2,7 млрд. евро, което е 5 пъти повече от общата сума за 2020 г. Секторът е важен източник на иновации и има ключова роля за изграждане на надеждна екосистема на цифровото образование. Резултат от съвместната работа на комисар Габриел с водещите технологични компании е представената от сектора амбициозна визия за цифрово образование с предложения за конкретни действия.

В НЯКОЛКО РЕДА

ГРАЖДАНЕТЕ СА ДВИЖЕЩА СИЛА на мисиите по „Хоризонт Европа“, от които се очакват конкретни резултати до 2030 г. „Сред тях са 3 млн. спасени живота от ракови заболявания, 150 климатично-устойчиви европейски региона, 100 неутрални по отношение на климата града, 100 демонстрационни лаборатории за добро състояние на почвите и храните, възстановени морски и крайбрежни екосистеми, 50 % по-малко пластмасови отпадъци в моретата. Постигането им зависи от съвместната ни работа с регионите и гражданите, включително с младите хора.“ Това заяви българският еврокомисар Мария Габриел на конференцията на високо равнище на тема „Участие на гражданите в мисиите на ЕС“. Обсъдени са конкретни мерки за по-активното включване на гражданите в изпълнението на мисиите. Например чрез платформата „Градове с нулеви емисии“ избраните градове ще изготвят съвместно с гражданите договори за климата, адаптирани към конкретните местни условия, а форумът „Младежта за океана“ ще ангажира младите хора в разработването на ефективни решения за защита на водните ресурси.

ЕК ОДОБРИ БЪЛГАРСКИ СХЕМИ в размер на 12,78 млн. евро в подкрепа на туроператорите и 30,7 млн. евро в подкрепа на въздушните превозвачи, засегнати от пандемията. Те предвиждат подпомагане под формата на преки безвъзмездни средства за всички туроператори и въздушни превозвачи от всякакъв размер, притежаващи български оперативен лиценз. Туроператорите имат право да получат по 35 евро за всеки пътник, който е резервирал туристически пакет с тях, включващ полет до България. Превозвачите пък имат право на подкрепа за непокритите фиксирани разходи, ако оборотът им между март 2020 г. и декември 2021 г. е намалял с най-малко 30 % в сравнение със същия период на 2019 г., или на помощ в ограничен размер, ако спадът на оборота им е под 30%.

ТЕХНОЛОГИЧНИЯ ПАРК НА ТУ – ГАБРОВО, ще покаже на българският еврокомисар Мария Габриел ректорът на Университета проф. Илия Железаров на 25 март. Той включва общо 18 лаборатории и центрове за компетентност и върхови постижения в сферата на квантовите технологии, цифровизацията, големите данни и енергоспестяващите системи и технологии. След това е предвидена дискусия в Техническия университет – Габрово, с представители на академичната общност, студенти, преподаватели, местни иновативни компании и културни институции на тема „Европейските фондове в подкрепа на образованието, научните изследвания, иновациите, културата и младежките инициативи“.

ЕК в подкрепа на учените от Украйна

Подпомага се и образованието за децата на бежанците с координирани действия и финансиране

Страница на Антоанета НАЙДЕНОВА

Европейската комисия стартира портала „Европейско научноизследователско пространство за Украйна“ (ERA4Ukraine) за обслужване на едно гише за информация и услуги в подкрепа на учените, които са в Украйна или бягат от страната. Порталът обединява инициативи на ЕС, както и на държави членки и от неправителствени групи. Целта е да се подпомогнат засегнатите изследователи да намерят жилища и възможности за работа, да се улесни признаването на техните дипломи и други услуги.

Порталът ERA4Ukraine стартира в съществуващата мрежа EURAXESS, която подпомага изследователите, като свързва повече от 600 центъра и 43 национални портала в държавите членки на ЕС и асоциираните към „Хоризонт Европа“. Цялата информация скоро ще бъде достъпна както на английски,

така и на украински език. Всяка държава членка и асоциирана държава има национален портал, на който услугите за подкрепа са посочени по структуриран начин.

„Подкрепяме изследователите и новаторите от Украйна, изправени пред безпрецедентни обстоятелства в резултат на руското нашествие срещу тяхната страна. Украинските учени и изследователи имат ключов принос за научните изследвания и иновациите в ЕС. В очакване ратифицирането на асоциирането на Украйна към „Хоризонт Европа“ направихме така, че одобрените бенефициенти вече да могат да получават финансиране от програмите на ЕС за научни изследвания и иновации. Стартираният ERA4Ukraine е друго важно действие в подкрепа на нашите украински колеги“, заяви Мария Габриел – комисар по въпросите на иновациите, научните изследвания, културата, образованието и младежта.

Преди дни се проведе и извънредно заседание на тема „Европейският отговор на войната в Украйна в областта

на образованието“, което събра министрите на образованието на ЕС и техния колега от Украйна Сергей Шкарлет. Дискусията се съсредоточи върху въпросите, свързани с подкрепата на украинските ученици, студенти и учители, бягащи от военната агресия.

„До момента 3 милиона са бежанците от Украйна, като почти половината от тях са деца. Днес те имат нужда от нашата подкрепа. Училището трябва да остане място, където децата се чувстват защитени. Изправени сме пред спешна необходимост да осигурим непрекъснатост на обучението на хиляди млади хора, като същевременно гарантираме, че няма да загубят контакт с майчиния език. Това изисква бързи, целенасочени и координирани действия както на европейско равнище, така и от всички държави членки. Ето защо въвеждаме мерки в три направления – финансова подкрепа за националните образователни системи, общи насоки за приемане на бежанци в държавите членки и мерки за улесняване на достъпа до образователна среда на украински език“, каза Мария Габриел.

За тази цел държавите членки ще имат на разположение няколко финансови инструмента. Първият от тях – „Действия по линия на сближаването за бежанците в Европа“ (CARE), ще даде възможност на държавите да предоставят спешна помощ на украинските бежанци. За да се облекчи натискът върху националните бюджети, се предвижда възможността за 100% съфинансиране по политиката на сближаване да бъде удължена и за бюджетната 2021 – 2022 година.

Държавите ще могат да използват и средства от REACT-EU в размер на 10 млрд. евро и от Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ в размер на 420 млн. евро. Програма „Еразъм+“ също ще бъде мобилизирана и ще предостави възможност на украинските ученици да бъдат включени в образователните системи чрез проекти за сътрудничество. Украинските учители могат да получат финансова подкрепа за своята интеграция в приемащите държави. Квалифициран персонал може да бъде временно изпратен в регионите, в които се настаняват бежанци.

Над 1000 младежи ще бъдат стажанти в Европейската комисия, Европейския парламент и Съвета на ЕС през следващите 5 месеца. Това им дава възможност да придобият представа за работата в институциите на ЕС и да развият професионалните си умения. Стажантите тази година имат и шанса да се включат активно в Европейската година на младежта 2022 г., чийто старт даде еврокомисарят Мария Габриел в Рим. Тя насърчи стажантите да участват в дебатите и темите, които ги интересуват, да организират свои собствени събития и да популяризират Годината на младежта сред връстниците си

Снимка ЕК

Наг 242 млн. лв. за национални програми

Отрасловият съвет обсъди модела на добавена стойност

Стоян СТОЯНОВ

Общо 242,6 млн. лв. са разписани за националните програми за развитие на образованието за 2022 г.

Това стана ясно от представянето на проекта за програмите пред членовете на Отрасловия съвет за тристранно сътрудничество в областта на средното образование в МОН. „Това е основната рамка като финансиране и компоненти. След още един преглед програмите ще бъдат качени за обществено обсъждане“, коментира министърът на образованието и науката акад. Николай Денков.

Три от представените национални програми са нови и една е актуализирана. С най-голям бюджет от 90 млн. лв. е новата НП „Заедно в изкуствата и спорта“. Основните й цели са осигуряване на условия за личностно развитие на учениците чрез екипно взаимодействие. По модул „Изкуства“ на Програмата с бюджет от 48 млн. лв. е предвидено сформирание на групи за занимания в сферата на музикалното, танцовото и театралното изкуство, както и творчески изяви. В модул „Спорт“ с бюджет от 42 млн. лв. ще бъдат създадени отбори в четири възрастови групи в сферата на колективните спортове – баскетбол, волейбол и футбол. Средствата са предвидени за подготовка и участие на отборите във вътрешноучилищни и/или междуучилищни състезания.

„Ако тази програма се реализира в началото добре, тя ще може да бъде разширявана. Тя е ядрото на извънкласните дейности, които искаме да развием в по-широк мащаб“, отбеляза министър Денков. Очаква се до края на учебната година всяко училище да кандидатства със свой проект. Където е възможно, ще се изисква партньорство между учители и външни специалисти с дипломи в областта на изкуствата или спорта, като целта е те да работят съвместно с учениците.

Втората нова програма е „Подкрепа на образователните медиатори и социалните работници“ с бюджет от 10 млн. лв. По нея ще се заплаща трудът на медиатори и социални работници, средствата за които досега бяха осигурявани с европейско финансиране. Предвидените дейности са назначаване на образователни медиатори и/или социални работници в училища с концентрация на ученици от уязвими групи, които да организират и провеждат дейности с родителите.

Нова е и програмата „Развитие на иновативни училищни практики“ с бюджет 300 000 лв. По модул 1 – „Осигуряване на финансови средства за материали, учебни средства и пособия за прилагане на иновативни методи на преподаване“, се предвижда въвеждането на иновативни методи на преподаване, свързани с проектно базираното обучение, преподаване чрез интегриране на предметно съдържание и промяна в организацията в класната стая, свързана с хибридни реше-

Снимка „Аз-буки“

Отбори в колективните спортове ще бъдат създадени по новата НП „Заедно в изкуствата и спорта“

ния на обучението.

По модул 2 – „Създаване на методика и ресурси за STEM образование в STEM среда“, се залага на изработване на препоръки и методология за учители за преподаване в STEM среда в областта на природните и инженерните науки, математиката и технологиите с цел повишаване на образователните резултати на учениците, придобиване на система от компетентности, развитие и кариерно ориентиране на учениците, насочването им към технологични професии, професиите на бъдещето, инженерни науки и природо-математическото знание. Разписано е и разработване на ресурси – модели за STEM образование и популяризирането им.

Актуализираната програма е „Хубаво е в детската градина“ с бюджет от 400 000 лв. Тя е насочена към изграждане на подкрепяща, приемна, безопасна, мултикултурна и интерактивна среда, споделяне на иновативни практики за провеждане на дейности с децата и семействата във и извън детската градина/училището и за насърчване на двигателната активност на децата.

Останалите програми са познати от предходните години. За НП „Учебници, учебни комплекти и учебни помагала“ са предвидени общо 1,575 млн. лв. От тях 926 970 лв. за модул 1 – „Разработване на учебни помагала на чужд език за общообразователни учебни предмети“. По модул 2 – „Оценяване и одобряване на проекти на учебни помагала за подпомагане на обучението, организирано в чужбина, на проекти на учебници и на проекти на учебни комплекти“, са

получили международна закрила и мигранти в задължителна училищна възраст и организиране на оценяването.

По НП „Предоставяне на съвременни условия за подкрепа за личностното развитие на децата и учениците в институциите в системата на предучилищното и училищното образование“ са заложили 1,7 млн. лв. По модул 1 на Програмата с 960 000 лв. се финансира изграждане в ЦПЛР на съвременни кабинети за работа в различни направления – науки, технологии, изкуства, спорт, както и за логопедична работа. По новия модул 2 – „Осигуряване на съвременна специализирана среда в специализирани обслужващи звена – РЦПППО и Държавен логопедичен център – София, чрез модернизиране на материалната база за предоставяне на подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със специални образователни потребности“, са разписани 740 000 лв. за изграждане на съвременни специализирани кабинети за терапия и рехабилитация.

За НП „Система за национално стандартизирано външно оценяване“ са предвидени 6,840 млн. лв. Национална програма „Осигуряване на съвременна образователна среда“ е с бюджет от 3,950 млн. лв. за своите пет модула. Общо 12,5 млн. лв. са заложили за НП „ИКТ в системата на предучилищното и училищното образование“. За дейностите по НП „Квалификация“ са записани 1,1 млн. лв. През настоящата година за НП „Заедно за всяко дете“ са предвидени 2,590 млн. лв. За НП „Оптимизиране на вътрешната структура на персонала“ са разписани 69,570 млн. лв. Общо 2 млн. лв. са заложили за НП „Иновации в действие“.

По НП „Създаване на достъпна архитектурна среда и сигурност в училище“ са отделени 1,4 млн. лв. С общо 300 000 лв. ще разполага през годината НП „Бизнесът преподава“. Националната програма „Мотивирани учители“ има три модула с общ бюджет от 1 409 452 лв. За НП „Участвай и променяй – родителят, активен партньор в училищния живот“ са предвидени 500 000 лв. Със същото финансиране ще разполага и НП „Подпомагане на общините за реализиране на дейности за образователна десегрегация и превенция за недопускане на вторична сегрегация“.

Дейностите по НП „Без свободен час“ ще се финансират с 3,860 млн. лв. С бюджет от 2 108 000 лв. ще разполага НП „Роден език и култура зад граница“. Националната програма „Професионално образование и обучение“ е с бюджет от 1 947 548 лв. – от тях 1 690 000 лв. за модернизиране на материално-техническата база и 242 548 лв. за модернизиране на учебното и изпитното съдържание.

Един милион лева се насочват тази година по НП „Обучение за ИТ умения и кариера“. С бюджет от 22,6 млн. лв. ще разполага второто издание на НП „Отново заедно“. За НП „Профилактика и рехабилитация на педагогическите специалисти“ са записани 400 000 лв.

Социалните партньори подкрепиха представените програми. Министър Денков предложи в следващото заседание на Отрасловия съвет да продължи дискусиата за продължителността и началото на учебната година. Както вече бе обявено, следващата учебна година ще започне както досега на 15 септември.

Добавената стойност влиза в държавен образователен стандарт за качеството

Членовете на Отрасловия съвет продължиха и с обсъждането на модела на добавена стойност. Проф. Кирил Банков ги запозна с въвеждането на оценка на добавената стойност и използването ѝ в Англия, Ирландия, Швеция, Полша, Холандия, САЩ и Австралия. Министър Николай Денков представи модела за това как оценката на добавената стойност се осъществява на база на обективна информация и предвид определени коригиращи критерии.

Използваната методика на оценка на добавената стойност позволява всяко училище да следи развитието си спрямо себе си, да се сравнява с подобни образователни институции и да оцени къде спрямо средните стойности за страната и областта се намира.

„Ще сравняваме училищата, но не тези около средата, а онези със силни отклонения в позитивна и негативна посока, за да разберем на какво се дължат по-добрите резултати на едните и по-ниските на другите“, коментира министър Денков. По думите му добавената стойност е само една, макар и важна част от оценката на качеството в образователните институции. „Трябва да пристъпим към използването на тези подходи при финансирането, когато сме сигурни, че работят добре. Добавената стойност може да бъде премирана с добавка, но не може да бъде основата на бюджета на едно училище. Тя е стимул. В тази

система за качеството ще има средства и за тези, които се представят много добре, и те ще могат да използват тези средства за заплати, за извънкласни дейности или за материална база. Ще бъдат предвидени средства и за онези, които изостава, но те ще бъдат дадени с условията, че могат да бъдат използвани само за дейности за минимизиране на дефицитите“, отбеляза още министърът.

На този етап при оценка на добавената стойност ще се взимат предвид постиженията по математика и български език при оценяванията в различните етапи на обучението. Ще се върви и към усъвършенстване на изпитите, така че те да оценяват функционалната грамотност и да включват проверка на знанията и по други предмети. Но условие за това е първо преглед на учебните програми и дали в тях са заложили интердисциплинарни връзки.

Отрасловият съвет реши на социалните партньори да се изпрати представената информация за добавената стойност и за европейския опит и да се направи проучване за проекцията на добавената стойност и качеството в дейностите към момента нормативни документи в системата на средното образование. Добавената стойност ще бъде включена и при разработване на държавен образователен стандарт за качеството.

В Белослав правят макет на кораб

В учебно-тренировъчната фирма в работилницата на Професионална гимназия „Св. Димитър Солунски“ младежите придобиват практически умения за морския бизнес

Айсехел РУФИ

Макет на действително съществувал кораб направиха учениците от XII клас от специалност „Корабостроене“ на Професионалната гимназия „Св. Димитър Солунски“ в Белослав. „Реализацията му е по проект „Ученически практики 2“ – учебно-тренировъчна фирма. Материалите са предоставени от нашата партньорска корабостроителна компания“, съобщава за в. „Аз-буки“ директорът на училището инж. Дилиана Стоименова.

За изработката на макета е избран реален многоцелеви транспортен кораб, чиито

Инж. Дилиана Стоименова, директор

размери са намалени в мащаб 1:100. „След определяне на мащабираните размери на кораба макет учениците направиха масогабаритен анализ на конструкцията, необходимите материали и консумативи. След това всеки от участниците в проекта разчерта, надписа и отрязал листовите и профилните

детайли от съответния район на корабния корпус. Подложиха изрязаните детайли на обработка чрез абразивен диск, след което ги монтираха и завариха във възли в различни пространствени положения. Използваният метод е ръчно електродъгово заваряване с обмозани електроди“, обяснява директорът на ПГ „Св. Димитър Солунски“.

Процесите, под наставничеството на инженер-асистент от Технически университет във Варна, са продължени с монтиране на готовите възли от носовата, товарната и кърмовата част и заваряването им в различни пространствени положения. Накрая всяка част от макета е боядисана с характерните за нея цветове гами.

Проектът „Ученически

практики-2“ има учебно-методически характер. Партньор на училището по Проекта е компанията за корабостроене и корабостроителна „МТГ – Делфин“ АД, осигурила необходимите консумативи. Дейностите по „Ученически практики 2“ в ПГ „Св. Димитър Солунски“ – Белослав, са насочени към повишаване квалификацията и компетентността на учениците от специалност „Корабостроене“, която е от списъка с професии, по които е налице недостиг на кадри на пазара на труда за 2022 г., информира още инж. Дилиана Стоименова.

Училището участва в проект „Ученически практики 2“ по дейности 1 и 2, целящи повишаване възможността за житейска

реализация на учениците на пазара на труда. Общо 34 възпитаници на гимназията са включени в Проекта. Дейност 1 се провежда в Завода за корабостроене и корабостроителна „МТГ Делфин“ в село Езерово. Учениците са разпределени в корпусни бригади с наставници и се обучават в реална работна среда.

По дейност 2 към училището е стартирана учебно-тренировъчна фирма, която извършва дейността си в новата учебна работилница, изградена м.г. в гимназията в Белослав. Там е създаден корабният макет с помощта на Технически университет – Варна.

„В процеса на практическото обучение се изпълнява последователност от операции, техники и

технологии от строителството на сложното техническо съоръжение, каквото е корабът“, обяснява инж. Дилиана Стоименова.

ПГ „Св. Димитър Солунски“ в Белослав подготвя кадри по специалностите „Корабостроене“, „Корабни тръбни системи“, „Ремонт на кораби“ и „Подмемно-транспортна техника с електрозадвижване“. Всички те са от списъка с професии и специалности, по които е налице недостиг на кадри на пазара на труда за 2022 г. Учениците имат възможност да продължат своето образование в специалности от своето направление в Технически университет – Варна, и Висшето военноморско училище в Морската столица.

На „ми“ с автомобилите

Състезателите показват отлично познаване на технологиите в сервиза

С четири първи и едно второ място завършват регионалният кръг на националното състезание „Най-добър млад автомеханик и водач на МПС“ домакините от ПГ по транспорт „Н.И. Вапцаров“ в Сливница. Нейните възпитаници Кристиан Иванов, Кристиан Ковачки и Кристиан Кирилов вдигат купата в комплексното класиране. А след тях се нареждат отборите на ТПГ „Стамен Панчев“ – Ботевград, и ТПГ „Н.И. Вапцаров“ – Враца. Тимът от Сливница си осигурява и участие в националния кръг на състезанието, който ще се проведе на 15 – 17 април 2022 г. в ПГ по механотехника в Сливен.

„Състезанието по теория на професията и майсторско управление на МПС се проведе на 18 март на територията на ПГ по транспорт, а практическото състезание за автомеханици бе на 19 март при партньорите ни – „Автомотор Корпорация“, „Сервиз Ситроен“ – Божурище“, съобщава за „Аз-буки“ директорката на професионалната

гимназия в Сливница Оля Зарева. В надпреварата се включват 11 отбора и общо 33 ученици от област Видин, Враца, Лом, Монтана и София-област.

Гости на откриването на състезанието са Росица Иванова, началник на РУО – София-област, доц. д-р инж. Миряна Евтимова – декан на факултет „Техника и строителни технологии в транспорта“ на ВТУ „Тодор Каблешков“, Милко Миланов – председател на ОбС – Сливница, представители на местното полицейско управление, на фирмите „Интер карс България“ и „Балгериън трак сървис“.

В двата състезателни дни участниците демонстрират теоретичната си подготовка и практически умения и компетентности, придобити при обучението по професията за изпълнение на автомеханически операции, спазване на правилата за движението по пътищата и безопасно майсторско управление на автомобила.

Индивидуалния приз за най-

добър водач на МПС печели Кристиан Ковачки (ТПГ „Н.И. Вапцаров“ – Сливница), негови подгласници са Любомир Данков (ТПГ „Златица“ – Златица) и Мирослав Алексиев (ТПГ „Стамен Панчев“ – Ботевград). Отборното състезание печели ТПГ „Н.И. Вапцаров“ – Сливница, пред ТПГ – Ботевград, и ТПГ „Н.И. Вапцаров“ – Враца. Най-добър автомеханик е Радослав Алдинов (ТПГ „Стамен Панчев“ – Ботевград), следван от Кристиан Иванов (ТПГ „Н.И. Вапцаров“ – Сливница) и Иван Геловски (ТПГ „Коста Петров“ – Борован). В отборната надпревара първи е тимът на ТПГ „Н.И. Вапцаров“ – Сливница, а втори и трети са представителите на ТПГ „Стамен Панчев“ – Ботевград, и ТПГ в с. Владимирowo.

Призборите в отделните надпревари получават награди от съорганизатора на събитието „Интер карс България“ ЕООД, партньорите от „Емвеко“ и „Автомотор Корпорация“ и от училището домакин. **АЗ-БУКИ**

Най-добри в сервиза

Отборът на домакините от ПГ по механоелектротехника „Юрий Гагарин“ – Петрич, печели отборната надпревара в регионалния кръг на състезанието „Най-добър млад автомеханик и водач на МПС“. С победата дванайсетокласниците Георги Ичев, Атанас Гечев и Мартин Георгиев си осигуряват участие в националния кръг в Сливен. Организатор на състезанието е МОН със съорганизатор „INTER CARS – България“ ЕООД.

Втори и трети в комплексното класиране завършват съответно тимове на Професионалната гимназия по транспорт и енергетика „Хенри Форд“ – София, и на Професионална гимназия по механизация на селското стопанство „Пейо К. Яворов“ – Гоце Делчев.

„В регионалния кръг се включиха общо 9 отбора от Югозападна България, като освен призборите това бяха ТПГ „Мактахан“ – София, БПГ „Ичко Бойчев“ – Благоевград, ПГТЕ „Христо Ботев“ – Перник, ТПГ „Юрий Гагарин“ – Радомир, ПГ по транспорт – Разлог, и ПГ по транспорт – Дупница“, разказа за

„Аз-буки“ директорката на училището домакин Таня Иванова.

Състезанието протича в два дни. На 18 март участниците решават теоретични тестове за автомеханици и водачи на МПС. А на 19 март състезателите трябва да се справят с 4 отборни и една индивидуална практическа задача, прилагайки усвоените теоретични знания. Емоции предизвиква и майсторското управление на МПС. В индивидуалното класиране призборите са Георги Ичев и Атанас Гечев от училището домакин, а трети е Антон Таушанов от ПГМСС „Пейо К. Яворов“ – Гоце Делчев.

В комисията по оценяване участват бизнес партньори на ПГМЕТ „Юрий Гагарин“ – Петрич, и преподаватели от професионалните гимназии.

Петричката гимназия не за първи път е домакин на това състезание. През годините нейни ученици печелят надпреварата три пъти. А през 2018 г. техен възпитаник се класира за Международното състезание Young Car Mechanic, проведено се в Полша. **АЗ-БУКИ**

Снимка ПГТ „Н.И. Вапцаров“ – Сливница

Снимка ПГМЕТ – Петрич

Участниците в състезанието демонстрират в практическите задачи усвоените знания и умения

Единственото начално училище в Сливен – „Васил Левски“, е разположено в центъра на града и след завършването на IV клас повечето деца продължават образованието си в местната Профилирана природо-математическа гимназия „Добри Чинтулов“. „Нашите деца постигат едни от най-високите резултати на НВО след IV клас с оценки около и над 5.50. Това прави училището ни желано и предпочитано от родителите“, разказва директорът на НУ „Васил Левски“ Петя Танева.

Антоанета НАЙДЕНОВА

Учениците от началното школо традиционно са сред най-изявените участници в математическите надпревари – международни, като „Математика без граници“, национални олимпиади, „Знам и мога“, Коледно математическо състезание, математически турнир „Иван Салабашев“, национално математическо състезание „Европейско кенгуру“ и други. „Нашите деца обикновено са сред най-добре представящите се и с най-голям брой получени медали. Много се гордеем с тях“, продължава моята събеседничка.

Преди Коледа учениците от НУ „Васил Левски“ получиха своите грамоти и медали от зам.-кмета на Сливен Пепа Чиликова и от председателя на Обществения съвет към училището Владимир Стефанов на тържествена церемония. Общо

94 деца участват
в есенния кръг от
математическия
турнир
„Математика без
граници“,

където мерят знания с над 18 200 ученици от 23 страни по света. Възпитаниците на началното училище успяват да спечелят два златни, шест сребърни и 18 бронзови медала. Специални грамоти получават и 98 деца, които се представят достойно на Коледното математическо състезание, в което петима ученици завоюват първи места, петима – втори, и шестима – трети.

В началото на март 2022 г. отново четвъртокласниците от сливенското начално училище показват завидни математически умения и завоюват медали на зимния кръг от математическия турнир „Математика без граници“. В него участват общо 16 ученици, а от тях четирима се окичават и с медал – златен за Никол Вангелова, сребърен за Александра Желева и бронзов за Анастас Калцов и Божидар Ставрева.

От тази учебна година НУ „Васил Левски“ е в списъка на иновативните училища. Иновацията е в областта на проектно базираното обучение и забавната математика. „Забавната математика“ се осъществява чрез специален софтуер, чрез който по различен и игрови начин се дава възможност на децата да се упражняват по математика – обяснява Петя Танева. – Започнахме с I и II клас, а след това в III и IV клас ще се надграждат знанията. Учителката, която води групата от първи клас, споделя, че желаещите да

Снимка НУ „Васил Левски“ – Сливен

Библиотечният кът в коридора на НУ „Васил Левски“ в Сливен привлича младите почитатели на добрата книга

Желаното училище

Проектно базирано обучение и забавна математика са иновациите в НУ „Васил Левски“ в Сливен

Петя Танева,
директор

влизат във виртуалната класна стая, са много повече от нейния капацитет. Никога не връщаме, разбира се, а за догодина съм предвидила да я разширим, щом имат желание, за да отговорим на потребностите.“

Децата от сливенското школо жънат успехи не само в областта на математиката, а и на други поприща.

Редовно и успешно
участват
и в състезанията
по английски език,

като HIPPO и Spelling Bee. На 1 март 2022 г. в училището се проведе първият етап на състезанието Spelling Bee Junior, в което се включиха 11 ученици от IV клас. Те показаха как могат да спелуват на английски език. Златния медал спечели Виктор Друмев, а негов достоен подгласник и носител на среброто стана Рая Ранкова.

271 са учениците в НУ „Васил Левски“ през тази учебна година, а за тяхното обучение се грижат 19 педагогически специалисти. Всяка година училището приема по три паралелки с първокласници.

Училището е сред най-старите в Сливен, на повече от 110 години. На мястото на овощна

градина, през която текат водите на река Селишка, през 1907 г. под ръководството на учителя общественик Илия Гудев започва строежът на сградата на школото. Завършена е през лятото на 1908 г. и отваря врати на 1 септември същата година. С решение на Общинския съвет училището е именувано „Генерал Константин Искренов Кисяков“, а по-късно го наричат на името на Васил Левски.

„Предлагаме отлични условия на децата, разполагаме със съвременен оборудване – категорична е Петя Танева. – Тази година приключихме изпълнението на проект по ПУДООС „Обичам природата и аз участвам“. По него в задния двор на училището, където е физкултурната площадка, обособихме градина, в която засадихме различни видове растения, включително и цъфтящи. Пред северната сграда на училището, в която са разположени две класни стаи, организирахме кътове за сядане с красиво озеленени кашпи, за да е винаги свежо и зелено. По този проект закупихме баскетболен кош и спортен комбиниран фитнес уред. Сега това място се превърна в любим за учениците, където да се занимават в свободното си време и да спортуват.“

Училището предлага красиво озеленен двор, уютна учебна среда, класни стаи, спортна площадка, баскетболно и футболно игрище. Заниманията по интереси са клубовете по спортни танци и „Опознавам родния край“, театрална група и хор, групи „Психология на общуването“ и „Математиката е навсякъде“.

„Тази година спечелихме финансиране и по Национална програма „Осигуряване на съвременна образователна среда“, модул „Библиотеките като образователна среда“ и с дофи-

нансиране направихме библиотечен кът, който е разположен в коридора на училището – казва директорката. – Децата са много стриктни с получаването и връщането на книжките. Резултатът от тази идея е положителен –

децата могат
във всеки момент
да се докосват
до книгите, което
ги учи да ги обичат
и четат.“

Част от събраните средства от Коледния благотворителен базар в училището отиват за дарения, а останалата част е за разширяването на библиотечния фонд. Родителите на малките възпитаници са много активни, съдействат във всяко наше начинание и подкрепят инициативите на ръководството.

От една година училището участва и в международния онлайн проект „I can do it“ в e-Twinning чрез трима педагози – учителката по английски език и други двама млади колеги. Насочен е към учениците от начален етап, за да развие самочувствието им, като ги учи, упражнява и развива уменията им за самостоятелност и независимост чрез усвояването на всекидневни дейности, като да си направят чай или сандвич, да помогнат на друг човек, да се запознаят с културата, езика и обичаите на други народи. Както и да изработват, изпяват или нарисуват нещо различно и винаги да опитват, да не се отказват. Учи ги да мислят позитивно и да намират решения при трудни ситуации.

Начално училище „Васил Левски“ работи и по проектите на МОН „Равен достъп до училищно образование в условията на кризи“ и по НП

„Отново заедно“, както и по Националната програма „Ученически олимпиади и състезания“ за осигуряване обучение на талантливи ученици. През миналата година ученичка от IV клас стига до националния кръг на олимпиадата „Знам и мога“ и тази година децата от сливенското училище са с най-добрите резултати на областния кръг на надпреварата. Екипът на училището има желание за изграждане и на STEM център.

Вече втора учебна година заради пандемията в сливенското училище не могат да организират официално отбелязване на патронния си празник, но пък имат много мероприятия, които продължават доста след него. „Децата ни са малки, много се вълнуват и им е много интересно. Учителите също са много дейни и измислят различни инициативи – уточнява Петя Танева. – В първи клас се провеждат състезания по красноречие с текстове, свързани с Апостола, и всички деца получават поощрителни грамоти. А класираните на първите три места – и книжки. Второкласниците подготвят специални книжки и табла, изрисувани с лика на Васил Левски, а третокласниците създават авторски стихове за любимото училище и ги декламират пред съучениците си. Четвъртокласниците пък по традиция подготвят и представят свои съчинения на тема „Какво е за мен Васил Левски“.“

Получиха се доста впечатляващи материали. За децата Левски е най-големият ни национален герой. Във файтоя на училището имаме огромен портрет на Апостола, който заема почти цялата стена. Учениците винаги се отнасят към него с голяма почит и уважение, защото така са възпитавани още от първия си учебен ден. Имаме и химн на училището за Левски.“

Ирена Анастасова – председател на Парламентарната комисия по образование и наука, пред в. „Аз-буки“:

За да станеш гражданин на света, първо трябва да си гражданин на страната си

Отдавна беше време да имаме регионални карти за потребностите от средни кадри в различните производства на даден регион

Интервюто взе
Надя КАНТАРЕВА

Г-жо Анастасова, в свое интервю сте категорична: „...истинската реформа в образованието ще се случи само когато се променят три неща – учебните програми и учебното съдържание, квалификацията на учителите и материалната база“. Министър Денков обяви, че се заема именно с учебните програми и съдържание. Как си представяте промените от позицията на дългогодишен управленец в образованието?

– С приемането на Закона за предучилищното и училищното образование, по който сега работим и който влезе в сила от август 2016 г., анонсите при въвеждането му бяха, че правим реформа в образованието, голяма реформа. Пет години по-късно – изразявам личното мнение, разбира се – никаква голяма реформа не се случи. Затова казвам, че истинската реформа може да стане, когато променим учебните програми и учебното съдържание, когато променим базовата и продължаващата квалификация на учителите и когато променим материалната среда, учебната материална база на училищата. И трябва да започнем да го правим.

За учебното съдържание и учебните програми няма специалист, който да ме убеди, че не се виждат пораженията, които нанася промяната им през 2001 г. Това се вижда, цял един випуск излезе – от 2001 г. до 2012 г. Учебното съдържание е изключително тежко, поднесено е на децата на неразбираем език, с много нови понятия. Фрапантните примери са много. Например още в първия урок по география за V клас – нов за децата предмет, се въвеждат пет нови понятия. Ако не променим учебните програми, ако не преценим в каква възрастова група какво би трябвало да учат децата, и най-вече какво могат да усвоят и съответно как да им бъде поднесено учебното съдържание, не можем да се надяваме на сериозна промяна в качеството на образованието, в знанията и в уменията, и както е модерно сега да говорим – в компетентностите на децата.

На второ място, за да се случи реформата, трябва да се съобразим с реалностите. Обществото е друго, децата са различни. Учителите трябва да излизат подготвени от висшите училища за тази различна учебна среда. Тя е различна не само и не толкова като съдържание и като учебни

средства. Тя е различна, защото обществото е различно, децата имат други интереси и от учителите се очаква да подготвят децата за света, в който всички ние живеем. За това се изисква много сериозна подготовка на учителите.

Като хоноруван преподавател във Факултета по педагогика в Софийския университет, съм водила практически занятия на студенти. И искам да споделя, че маса от нещата, които те учат днес, съм ги учила аз преди 35 – 40 години... Разбира се, има непреходни знания, но в методиката на преподаване би следвало да има много ново и различно. Дори ако погледнем само това, че висшите училища изпитват сериозен недостиг от т.нар. методики или тези, които могат да преподават методика на преподаване на съответната дисциплина. Защото може да си изключителен математик, но за да станеш добър учител, трябва да усвоиш методиката на преподаване на математиката. Или може да си върхов физик, но това не означава, че си добър учител. Неслучайно за тези специалности се изисква педагогическа правоспособност – как можеш да предадеш на децата знанията по съответната дисциплина.

И на трето място, разбира се, базата. Искрено съм възмутена, особено през последните години, когато в медиите предимно се показваха училища „витрини“. И твърде малко се показваха други. Ние все още имаме училища, които са с външни тоалетни. Такива са 350 в страната. Без физкултурни салони или с пригодени класни стаи са 700. Имам училища, които и досега се отопляват на твърдо гориво, а колегите пишат на черни дъски с тебешери. Това не може да бъде учебна среда в XXI век. И ако някъде откриваме STEM центрове, то има български деца, които не са виждали подобни центрове, в техните класни стаи не се използват съвременни методи за преподаване и за усвояване на знания.

Радвам се, че с бюджета за 2022 г. са отпуснати сериозни средства за реновиране или изграждане на нови бази към училища и детски градини. Но ще уточня: учебната материална среда, включително новите дигитални технологии, са средства, те не са цел. Материалната ни база трябва да е такава, че да осигури основната цел – качествено образование на децата. Дълбоко ми убеждение е, че когато си отговорим положително на въпросите какво и в каква среда учат децата ни, какво е учебното съдържание и учебните програми, с какви методи учителите преподават, тогава можем да кажем, че сме постигнали това, което трябва да се постигне в образованието.

– Колко години го виждате напред във времето?

– Мисля, че процесът няма да е лек. Специално за учебните програми и учебното съдържание, зная, че в Министерството на образованието и науката е създадена организация, за да започне прегледът им – по-малко от година е твърде оптимистично. За учебните програми смятам, че може да е по-леко. Но и тук „ножът е с две остриета“. От 2001 г. по много учебни дисциплини учебното съдържание беше свалено с три години надолу. Това е тежък проблем и сега ще трябва да се прецени за всеки учебен предмет с колко учебни часа в кой клас ще се изучава. И как решението ще рефлектира нататък в годините. Работата е много сериозна и лесно не може да се случи.

Когато сме наясно с учебните програми, ще започнем с учебното съдържание. Сериозно да преценим дали дете в III клас да учи за маса и обем на телата, или да го учи в VI клас, така както са го учили преди и са го запомняли и разбирали. Следващата стъпка ще е учебното съдържание и съобразяването му с възрастовите и психологическите особености на децата.

– Учителите натрупаха кредити от квалификации, но невинати научено „влиза“ в класните стаи. Кое трябва да е водещо при учителската квалификация? Кой трябва да е главният двигател и изпълнител?

– Аз съм за профилирането на висшите училища. Не може всички да произвеждат педагогически кадри с еднакво качество. Има висши училища с школи и традиции, с преподаватели. Имам чувство, че всяко висше училище произвежда икономисти, юристи, учители... Не смятам, че това е добре за качеството на подготовката им. Не може навсякъде да се обучават учители. Казвам го отъсно базовата им квалификация. Продължаващата квалификация, в последните години, беше дадена в ръцете на всякакви обучителни организации. Имаше фрапантни случаи от т.нар. регистър с обучителни организации на МОН – например фирми, които се занимават с ремонти, строителство, кетъринг...

Като директор на училище, в един момент спрях да търся такива организации. Започнахме целево да каним лектори, хора доказали се, за които с колегите сме убедени, че са от полза. Дър-

жавата отделя сериозни средства за квалификация. А ефектът от нея е никакъв. Трябва да се промени и системата за атестиране на учителите. Откакто квалификационните кредити се вкарваха в висшите училища, в тези, които дават и базова квалификация. Разбира се, доказали се обучителни организации също могат да бъдат ползвани. Има механизми, с които може да се регистрират преподавателите на тези обучителни фирми, да им се изисква съответен ценз... Крайно време е да бъде направено.

Груба грешка е, че след 1989 г. заговорихме, че образованието е услуга и че в сферата всичко трябва да е на конкурентни начала. Е, стигнахме дотам, докъдето стигнахме. Когато един сектор е държавна политика, както е при образованието, изобщо не можем да говорим, че ще го оставим на пазара и... каквото се случи. Дър-

жавата отделя сериозни средства за квалификация. А ефектът от нея е никакъв. Трябва да се промени и системата за атестиране на учителите. Откакто квалификационните кредити се вкарваха в висшите училища, в тези, които дават и базова квалификация. Разбира се, доказали се обучителни организации също могат да бъдат ползвани. Има механизми, с които може да се регистрират преподавателите на тези обучителни фирми, да им се изисква съответен ценз... Крайно време е да бъде направено.

– Третият стъп, на който стъпва една реформа според Вас е материалната база. Сега всеки ден се откриват STEM центрове, но няма ли да се обезцени ролята им, ако няма идея за съдържанието, с което да бъдат изпълнени в конкретното училище?

– Както казах, за мен това са средства за образование, не цел. Там, където съм била при откриване на STEM център, има подготвени колеги и обучението е чудесно. Децата го приемат с

огромно удоволствие, то отговаря на съвременните интереси. Но съм разговаряла и с други колеги, които са създали център, но нямат на учителите. Засега цялата идея за съдържанието, с което да бъдат изпълнени в конкретното училище, е изключително тежко, поднесено е на децата на неразбираем език, с много нови понятия. Фрапантните примери са много. Например още в първия урок по география за V клас – нов за децата предмет, се въвеждат пет нови понятия. Ако не променим учебните програми, ако не преценим в каква възрастова група какво би трябвало да учат децата, и най-вече какво могат да усвоят и съответно как да им бъде поднесено учебното съдържание, не можем да се надяваме на сериозна промяна в качеството на образованието, в знанията и в уменията, и както е модерно сега да говорим – в компетентностите на децата.

– И още един въпрос от дневния ред – малко или много учат нашите деца? Или може би, по-важното е какво учат и какво им дава наученото?

– Извод от практиката ми е, че не е важно колко учителът е в час. Важно е във времето какво дава на децата. В този смисъл, важно е какво учат децата ни, с каква натовареност. Българските деца, в сравнение с другите европейчета, не учат висок брой часове. Не мисля и че трябва да ги увеличаваме.

Ирена Анастасова е завършила СУ „Климент Охридски“, специалност „Философия“. Дългогодишен учител, директор на 125. СУ „Проф. Боян Пенев“ в София. Избрана е за депутат в 42., 44., 45. и 46. народно събрание.

За да кажем къде сме наистина, образователната ни система трябва да е пригодена към определен начин на проверка на знания.

дадения регион от средни кадри в различните видове производства. Мисля, че отдавна – във взаимодействието на общини, бизнес и училище, трябваше да са направени регионални карти. Това е най-добрият вариант. Имам случаи, в които местният бизнес изпитва необходимост от кадри, но средното професионално образование няма как да го закриши. Единият от проблемите тук е, че не могат да бъдат заявени професионални паралелки. Проблем са и учителите, които ще подготвят децата. Има недостиг на кадрите в професионалното образование. Да не говоря за драстични случаи, като липсата на ученици по професии. Тиражите са малки и това не е изгодно на издателствата. Никой не е проявил в годините интерес да осъвремени даден учебник или да направи нов. Професионалното образование, което беше много добро и напълно го съхранихме, има сериозен проблем. От една страна, големи региони в страната бяха обезлюдени и бизнесът вече почти го няма. В тях няма как да имаме професионално образование, защото децата няма какво да правят след завършване. Те ще търсят препитание другаде. И това правят, за съжаление.

От друга страна, няма как да планираме. От една планова икономика преминахме в друг вид икономика. Плановата икономика и държавните предприятия знаят какво им трябва за години напред. И държавата финансираше. Сега тежест пада върху преподавателите по информационни технологии. Но тук замисълът е друг – преподавателите по учебни предмети като химия, биология, физика... да могат да използват ресурса, което означава допълнителна подготовка. Нататък е необходимо да се насочат усилията.

– Само в последните петнайсетина години „махането“ премина от една крайност – да се учат езици и ученикът да е компютърно грамотен, до друга крайност – професионално образование. Къде според Вас е златната среда? На какви прогнози да стъпва годишният план-прием?

– Един план-прием е необходимо да стъпва на потребностите на

При прегледа на учебните програми трябва да се подходи с особено внимание. Учебното време, което имаме, да е ефективно разпределено и да се предвиди такова учебно съдържание, което да може да бъде усвоено. А не колегите да галопират всеки час през нова тема. Необходимо е време за упражнения – време, преподаденото да бъде усвоено. Възможно е да се удължи учебната година с определен брой часове. Но дори и да го направим – с две или три седмици, което на практика е 150 – 200 учебни часа, – не променим ли учебното съдържание и учебните програми, няма да променим нищо.

– В тази връзка, запознахте ли се с инициативата на проф. Атанас Семов – „Да върнем България в българското училище“. Професорът я обяви, след като се запознал с текстове от учебници.

– Познавам текстовете на учебниците години назад. И в коалиционното споразумение е записано, че при прегледа на учебните програми и учебното съдържание трябва да се отчетат възрастовите особености на децата и традиционните национални ценности. От петнайсетина години се прокламира, че новият човек е човек на света. Глобализмът, който бавно настъпва, не е добро решение за малки нации като нашата. А може би не е добро решение за нито една нация. Едно дете, за да стане българче, израства в българско семейство. Акцентирам на думата българско. Един човек, за да стане гражданин на света, най-напред трябва да е станал гражданин на собствената си родина. Когато нямаме корени, когато нямаме устои, виждаме какво се случва, за съжаление, в съвременния свят. Традиционните национални морални ценности ни съхраняват като хора. И аз особено ще държа да видя това при прегледа на учебното съдържание.

– Кога според Вас българските ученици ще се придвижат напред в международните изследвания?

– Не е особен проблем, че не се придвижваме напред или че няма да сме сред първите в тези международни изследвания. Те мерят резултати, постигнати от деца в образователни системи, построени по друг начин. Те са неадекватни към нашата образователна система. Получава се изкривяване. Да, например сериозен е проблемът с т.нар. функционална неграмотност. Нашите деца четат, но не разбират какво четат. Разбира се, трябва да вървим към преодоляване на функционалната неграмотност. Но за да кажем къде сме наистина, образова-

телната ни система трябва да е пригодена към определен начин на проверка на знания. Ако имаме национални критерии за качество на знанията, това няма как да ни притеснява. Но нямаме.

Ще дам и друг пример. Години наред, бивайки в училище, виждам как се слагат оценките на националните външни оценявания в IV, VII клас и на държавните изпити. Във всяка учебна програма има знания, умения, които децата трябва да притежават при завършване на определен етап, дори при завършване на всеки клас. За да сме честни към себе си и към децата, трябваше да направим скалата за оценяване по знанията, уменията, които децата трябва да имат. И скалата да я има преди националното външно оценяване, а не да я нагласяваме според резултатите от него. Ако така подхождахме в годините, сигурно много отдавна щеше да бие камбаната, че качеството на образованието драстично пада. Сигурно всички сяха да са принудени много по-отдавна да вземат мерки. Сега се хващат за главата. Но когато се обърне колата, пътища много.

– И не на последно място: каква работа трябва да бъде свършена от ресорната парламентарна комисия, която ръководите, в 47. НС?

– Дълбоко съм убедена, че всичко тръгва от образованието. Видяхме до какво доведе неглижирането му през последните 30 години. Цялото общество, цели сектори страдат от това. Не само за Комисията по образование, сферата е от изключителна важност за държавата, трябва да е приоритет за всеки политик.

В Комисията, при всички случаи, ще се ангажираме с промените в Закона за предучилищното и училищното образование. Те се налагат. Искаме да чуем всички – учителите, децата, родителите, преди да пристъпим към промените. Ние имаме своите виждания, но е добре, когато се тръгва към подобни промени, да се чуят всички. Не само хора, събрани по определен принцип на определено място, които предварително знаем какво ще ни кажат. Никой няма интерес от това. Работим активно с Министерството на образованието и науката, ще организираме дискусии в парламента по отделните проблеми, които поражда Законът. Що се отнася до висшето образование, и там има какво да решаваме. Сред народните представители на Комисията има достатъчно сериозни експерти. Вярвам, че всички заедно ще стигнем до разбирателство за най-важното за системата.

Научно списание „Стратегии на образователната и научната политика“, издание на Национално издателство „Аз-буки“

Списание то се реферира и индексира в Web of Science, The Philosopher's Index

СТРАТЕГИИ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА

Национално издателство „Аз-буки“

СТРАТЕГИИ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА

STRATEGIES FOR POLICY IN SCIENCE AND EDUCATION

Владислав Бачевски, Издател

Издание 30 в ноември 1, 2022

1 2022 година XXX

Състав: София 2022

E-mail: strategies@azbuki.bg

mob. 02/ 425 0471/ 02/ 425 0472

www.strategies.azbuki.bg

В книжка 1/2022 г. четете:

В статията „Проблеми при обучението в дигитална среда за преподавателите във висшето образование“ Милена Филипова и Радостина Юлева-Чучулайна групират идентифицираните проблеми в три основни групи – педагогически, организационни и технологически.

Годишен абонамент 53 лв.

МОН финансира за втора година Националната програма „Разработване на учебни помагала за обучение по общообразователни учебни предмети на чужд език, оценяване и одобряване на проекти на учебни помагала за подпомагане на обучението, организирано в чужбина, на проекти на учебници и на проекти на учебни комплекти“. По модул „А“ на Програмата – „Разработване на учебни помагала за обучение по общообразователни учебни предмети на чужд език“, е одобрено изготвянето на 27 учебни помагала. 7 от тях създават автори от ПЕГ „Екзарх Йосиф I“ – Ловеч, 6 – педагози от 164. гимназия с преподаване на испански език „Мигел де Сервантес“ – София, 4 – екипи от ЕГ „Фредерик Жолио-Кюри“ – Варна, 3 – учители от ЕГ „Иван Вазов“ – Пловдив, по 2 – колективи от ПЕГ „Иван Екзарх“ – Враца, от Първа езикова гимназия – Варна, и от ЕГ „Христо Ботев“ – Кърджали, и едно е дело на преподаватели от 2. АЕГ „Томас Джеферсън“ – София. Общият бюджет за модула е 725 хил. лв.

Национално издателство „Аз-буки“ отново се включи в работата по подготовката на учебните помагала и тяхното отпечатване.

В. „Аз-буки“ представя училищата, чиито педагогически екипи са разработили 27-те учебни помагала по общообразователни предмети на немски, английски, испански, италиански и френски език.

Новите помагала са достъпни на интернет сайта на МОН – <https://www.mon.bg/bg/100940>.

Деяна ЛУКОВА

Възпитаниците на пловдивската Езикова гимназия „Иван Вазов“ овладяват италиански, испански, английски, немски, френски и руски език и редовно участват в олимпиадите по съответните езици. Преди дни учениците от немските паралелки участваха в литературното състезание „Четящи лисици“ и се представиха много добре. Те дискутираха по проблемите на двата младежки романа – „Беше славейт“ и „Страничен ефект“, и аргументирано изразиха позиции по въпроси, свързани с тормоза в училище, опазването на околната среда и вегетарианското хранене. Училищен победител стана Дафина Цветкова от Х³ клас. През май тя ще представи своето училище на националния кръг в Ловеч и за тази цел ще направи литературен прочит и на книгата „Когато протегнем ръка към звездите“.

И учениците, и учителите от Езикова гимназия, ръководена от Вихра Ерамян, са много мотивирани. Затова не е изненадващо, че два учителски екипа от „Иван Вазов“ създадоха първите учебни помагала по история на италиански и на френски език, специално разработени за чуждоезиково обучение в България и одобрени от МОН.

„Динамичните глобални процеси в различни области на обществената живот изискват езикови умения от всички граждани като условие за пълноценна професионална и личностна изява. Това предизвикателство в голяма степен се приема от училището – място, където младите хора могат да придобият езикови компетентности. Според Плана за дейност за изучаването на езиците на Съвета на Европа най-доброто преподаване преминава през една по-възприемчива училищна структура“, казва преподавателят по история на италиански език в гимназията Антон Атанасов.

Според него важен елемент от езиковото обучение е изучаването на една или повече учебни дисциплини на чужд език. По този начин придобиването на езикови умения е улеснено, защото се извършва спонтан-

Вихра Ерамян,
директор

но, докато учениците изучават съдържанието на друг учебен предмет. Преподавателят е с дългогодишен професионален опит е автор на две помагала – за IX и за X клас.

Изработените от него помагала по история на италиански език съдържат много кратък обяснителен текст по темите от учебната програма.

*Фокусът е поставен
върху дейностите,
свързани
с приложение*

на основните езикови умения, които учениците трябва да придобият. За да направи обучението по-атрактивно за младите хора, той предоставя линкове към кратки видеофилми, съобразени с нивото на езиковите им умения, както и фотогалерии, към които има поставени практически задачи. И в двете помагала има зададена работа по проекти от различен характер.

На въпрос какъв е бил мотивът му за участие в конкурса на МОН, Атанасов обяснява, че в България липсва съвременен учебник по история на италиански език за езиковите гимназии и профилираните паралелки с изучаване на чужд език. До настоящия момент това става по текстове или чужди учебници, подбрани от учителя, което поражда сериозни трудности сред учениците.

„Текстът на чужд език понякога е обемен и не е съобразен с възможностите им на съответния етап на обучение. Което прави съдържанието трудно разбираемо. Изисква се много време в клас и при подготовката извън урока, за да бъде осмислено и приложено. Неразбирането от

страна на учениците поражда у тях чувство за неспособност за справяне със задачите, малък напредък при постигане на целите и оттам – липса на мотивация. Всичко това ограничава възможността да разширят своите лексикални умения и да усвоят специфични за дисциплината термини“, обяснява Атанасов.

Надеждата му е новите помагала да подобрят уменията на гимназистите да разбират общото съдържание и основната тема, както и подробности от текста.

*Да обогатят
лексикалния си
запас и да овладеят
граматичните и
правописните норми*

на езика с цел по-добро писмено и устно изразяване. Идеята е чрез помагалата те да се научат да описват основни политически възгледи и модели на управление; да използват основни понятия при представянето на исторически събития и процеси; да откриват причини и последици; да оценяват идеи и действия на личности от миналото и да интерпретират информация от писмени документи, карти, изображения, схеми. Не на последно място – да създават писмен текст по зададен исторически проблем.

Още едно помагало по история за IX клас, но на френски език създава старши учител по история и цивилизации в ЕГ „Иван Вазов“ Бонка Борукова-Костадинова. Вече 12-а година тя преподава история на френ-

ски и на испански.

„Модерният живот изисква от всеки не само да владее достатъчна по обем и съдържание информация, но и да притежава опит за нейното непрекъснато обогатяване, развиване, ползване и споделяне. Важен белег на многостранното развитие е способността и нагласата да се усвояват

*умения за свободно
общуване
и критично мислене*

на изучавания чужд език в гимназиалния етап“, категорична е Костадинова.

Това е основната ѝ мотивация за разработването на учебното помагало по история на френски, чиято цел е подобряване на езиковите умения, мултикултурен и

мултидисциплинарен подход към познанието. Главната задача е да се даде възможност на учениците за затвърждаване и практическо прилагане на придобитите знания и умения по предмета.

Темите в помагалото обхващат цялото учебно съдържание по история и цивилизации за IX клас. Групирано е в раздели, като след всеки са предвидени теми за обобщение с практическа насоченост за проверка на усвоените компетентности. Посочени са въпроси и задачи, както и речник с новите понятия към всеки урок. В рубриката „Да научим повече“ има линкове към материали, които да задълбочат знанията и да се използват от учителя за поставяне на задания, базирани на съвременните технологии. Според Костадинова чрез тях се усвояват и затвърждават допълнителни умения на учениците.

Снимка ЕГ „Иван Вазов“ – Пловдив

В часовете по история на френски и италиански език в ЕГ „Иван Вазов“ – Пловдив, учениците ще могат да ползват новите учебни помагала, създадени от преподаватели в гимназията

Учебни помагала за изучаване на предмети на чужд език, разработени от авторски екипи към Езикова гимназия „Иван Вазов“ – Пловдив:

„История и цивилизации“ за IX клас на френски език – Бонка Борукова-Костадинова (автор на текста), Мария Атанасова (преводач), Бонка Борукова-Костадинова (графичен дизайн и автор на корицата).

„История и цивилизации“ за IX клас на италиански език – Антон Атанасов (автор на текста), Румяна Златева (преводач и редактор), Антон Атанасов (графичен дизайн и автор на корицата).

„История и цивилизации“ за X клас на италиански език – Антон Атанасов (автор на текста), Маргарита Василева (преводач и редактор), Антон Атанасов (графичен дизайн и автор на корицата).

Изготвят концепция за обединяване на университети

До 30 юни 2022 г. се очаква да бъде изготвена концепция за обединяване на висши училища. Тя ще бъде направена от работна група, създадена специално за целта със заповед на министъра на образованието и науката акад. Николай Денков.

В работната група влизат 10 ректори, определени от Съвета на ректорите, експерти от Министерството на образованието и науката и председателят на Националното представителство на студентските

съвети Даниел Парушев. Председател на групата е министър Денков, а неговите заместници са зам.-министър проф. Генка Петрова-Ташкова и председателят на Съвета на ректорите проф. Анастас Герджиков. Сред включените ректори са и критици на идеята за създаването на университетски консорциуми – ректорите на Минно-геоложкия университет „Св. Иван Рилски“, на Лесотехническия университет и на Висшето училище по телекомуникации и пощи

в София.

Работната група има за задача да изясни възможностите за обединяване на висши училища, като посочи примерни механизми и варианти; да формулира обективни критерии за обединяване; статута на обединението – правосубектност, права и задължения; управителните органи и взаимодействието между тях. От нея се очаква да определи границите на автономията на висшите училища, които ще влизат в бъдещите кон-

сорциуми, контролните механизми на държавата върху обединението, както и обхвата на взаимодействие между съставните университети и обединението по отношение на образователни, научни и други дейности. За изпълнение на задачата председателят и членовете на работната група могат да включват и други професионалисти с необходимата експертиза.

Първото заседание на работната група се проведе в края на миналата седмица. **АЗ-БУК**

Русенският в алианс с 9 висши училища

Консорциумът ще кандидатства за създаването на Европейски трансграничен университет АКРОС

Ректорите и президентите на 10 европейски висши училища, сред които и Русенският университет, подписаха конвенция за създаването на Европейски трансграничен университет АКРОС. Те заедно ще кандидатстват с проектно предложение по поканата за Европейски университети – „Партньорства за върхови постижения“, публикувана от Европейската комисия в края на ноември 2021 г.

Партньори в проектния алианс, който се ръководи от Технологичния университет – Кемниц, Германия, са: Технологичният университет Бялосток – Полша, Университетът Крайова – Румъния, Университетът Жирона – Испания, Университетът Лейда – Испания, Университетът Нова Горица – Словения, Университетът Перпинян – Франция, Технологичната академия в Резекне – Латвия, Русенският университет – България, и Университетът Удине – Италия. Градовете на два от университетите в консорциума – Кемниц и Нова Горица, са обявени за Европейски столици на културата 2025 г.

Виртуалната среща на ректорите на 10-те висши училища откри президентът на Технологичния университет в Кемниц проф. д-р Герд Стрехмайер, който отбеляза, че със създаването на университетската мрежа АКРОС партньорите не само

подчертават важността на международното сътрудничество във висшето образование, но и дават импулс на успешния трансграничен трансфер и обмен на идеи и инициативи. Вицепрезидентът на ТУ – Кемниц, проф. д-р Максимилиан Ейбл подчерта, че през последните две години партньорите в консорциума са инвестирали много труд и усилия, за да интензифицират сътрудничеството си и да оформят обща визия за Европейския трансграничен университет. В своята презентация на проектното предложение проф. Ейбл обобщи постигнатото до този момент от консорциума, сред които стратегическа среща на партньорите и съвместно организираният European Cross-Border Doctorals и Winter School program.

Проф. Ейбл очерта приоритетите на Европейския трансграничен университет АКРОС, а именно: ефективно трансгранично, транснационално и интеррегионално сътрудничество в областта на висшето образование и изследванията; подготовка на професионалисти чрез съвместни образователни програми и създаване на професионални общности, които да посрещат предизвикателствата на бъдещето в своите трансгранични региони и в европейски контекст; изграждане на силни и постоянни връзки с регионалните екосистеми и всички заинте-

ресувани страни; позициониране на университетите като движещи сили на регионалното развитие във всички негови сфери и аспекти.

Отличителна характеристика на университетите, включени в консорциума, е, че те се намират в трансгранични региони и са запознати с предизвикателствата пред своето развитие: икономически и социални неравенства, езикови и културни бариери. Изследване от 2016 г. за пространственото и кохезионното развитие в Европа показва, че трансграничните региони в ЕС обхващат 40 % от територията и 30 % от населението и брутният вътрешен продукт. Това е безспорно доказателство за значимия потенциал, съдържащ се в идеята за Европейски трансграничен университет. Под мотото „Колаборативно лидерство в трансграничните територии“ АКРОС си поставя за цел да формира общо европейско образователно пространство за над 100 000 студенти и почти 10 000 преподаватели и служители, като послужи като модел за други трансгранични региони и перспективното европейско регионално развитие.

Ректорът на Русенския университет акад. Христо Белоев представи постиженията на висшето училище и неговите лидерски позиции в трансграничния българо-румънски регион и Дунавското пространство. **АЗ-БУК**

Снимка Тракийски университет – Стара Загора

Център за аквапоника в Стара Загора

Модерна оранжерия по иновативната аквапоник технология – бъдещето на съвременното земеделие, заработи на територията на Тракийския университет в Стара Загора. Тя е резултат от публично-частно партньорство, в което висшето училище участва с над 4 дка терен до с. Малка Верея.

Новият Център за аквапоника бе отрит официално от президента Румен Радев, който заяви: „Очаквам да видя и съм убеден, че е възможно да има технологично чиста продукция, затворена в малка площ, с висока производителност, щадяща по отношение на екологията и хората“.

Образователният, научноизследователски и индустриален проект за контролирано екологично производство чрез аквапонична технология стартира първия цикъл на производство през пролетта на 2022 г., а първата аквапонична продукция за българския пазар ще бъде реализирана през есента. По тази технология в един воден обект могат да се отглеждат и риби, и растения. Така отпада нуждата

от използване на изкуствен тор, защото рибните отпадъци осигуряват хранителните вещества, от които се нуждаят растенията. Те не растат в почва, така че няма нужда и от хербициди срещу плевелите. А срещу вредителите се води биологична борба вместо с пестициди.

Оранжерията работи от 2020 г. и дава първата си реколта миналата пролет. С въвеждането на аквапоничната технология се очаква в нея годишно да могат да се отглеждат около 120 000 зеленолистни органично произведени растения с отлично качество и вкус при непрекъснато производство и около 3 тона риба.

Тракийският университет е и първото българско висше училище, което се присъедини към глобалната кампания Race to Zero, подкрепяна от ООН. Тя обединява недържавни институции с цел да предприемат незабавни действия за намаляване наполовина глобалните емисии до 2030 г., за осигуряване на по-здрав и по-устойчив свят с „нулев въглерод“. **АЗ-БУК**

Търси се най-добрият млад одитор 2022

Желаещите да се включат в 11-ото издание на студентския конкурс „Млад одитор“, трябва да се регистрират на сайта на състезанието до 10 април 2022 г. Надпреварата се организира от Висшето училище по застраховане и финанси (ВУЗФ).

В Конкурса могат да участват студенти и докторанти, обучаващи се в професионално направление „Икономика“, от всички университети и колежи в България и чужбина независимо от степента и формата си на обучение.

Конкурсът ще премине през три етапа. Първият е регистрацията на участниците до

10 април. По време на втория етап допуснатите до участие ще трябва да решат онлайн тест, който ще бъде достъпен от 14 април до 9 май, а третата част от състезанието включва решаването на казус.

Победителите в „Млад одитор“ ще получат различни награди, сред които стажове в одиторски дружества, стипендии за последващо образование и други.

Основни партньори на „Млад одитор 2022“ са Сметната палата, Комисията за публичен надзор на регистрираните одитори и Институтът на дипломираните експерт-счетоводители в България. **АЗ-БУК**

Ректор разяснява финансовата грамотност

Ректорът на Бургаския свободен университет проф. Милен Балтов се среща с ученици от ОУ „Св. Паисий Хилендарски“ – с. Тополчане, община Сливен. Те дискутираха основни принципи на финансовата грамотност на децата. Това е и фокусът на започналата Световна седмица

на парите – инициатива на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР). Проф. Балтов е член на работната група на Министерството на финансите, изработила по методика на ОИСР Стратегията за финансова грамотност в България.

Парите във функцията им на разменно средство, като спестявания и капитал за предприемаческа активност, бяха представени с кратки клипове. Децата разгледаха и банкноти от различни векове, чекове, разплащателни карти, запознаха се и с идеята за криптираните валути.

Посещението на проф. Милен Балтов съвпадна с празника на училището, което е едно от първите светски училища у нас, създадено през 1860 г. На срещата участваха и директорът на ОУ „Св. Паисий Хилендарски“ Николай Калчев и класният ръководител Ивайло Русев. **АЗ-БУК**

Порталът за отворена наука – сред най-надеждните

Българският портал за отворена наука BPOS се нареди сред най-сигурните и надеждни хранилища за научна информация в света, след като беше сертифициран по международните стандарти на CoreTrustSea. Той е създаден със средства на Министерството на образованието и науката и се поддържа от Националния център за информация и документация (НАЦИД).

В световен мащаб с такъв сертификат разполагат по-малко от 200 хранилища за данни. Част от условията за по-

лучаването му са свързани с използването на надеждни хардуерни и софтуерни решения, с мерките за защита на данните, продуктите, услугите и потребителите, както и с гарантирането на интегритета и автентичността на научните ресурси.

Българският портал за отворена наука е със свободен достъп и позволява на родни и чуждестранни учени да се възползват от над 27 000 дисертации, научни статии, монографии и други публикации на български и английски език. **АЗБУКИ**

Българин печели грант от 2 млн. евро

Проф. Мартин Вечев от Университета ETH Zurich в Швейцария е сред спечелилите престижната награда на Европейския съвет за научни изследвания (ERC). Той ще получи финансиране в размер на 2 млн. евро от ERC за реализиране на свой проект за създаването на нов тип модели за изкуствен интелект, които са надеждни и сигурни. Успешното реализиране на проекта ще позволи нови приложения на изкуствения интелект в различни направления, каквито са самоуправлението на автомобили и автоматичното диагностициране в медицината.

В тази годишната надпревара на ERC са участвали 2651 изследователи, като по-малко от 12% от тях получават индивидуални грантове за своите проекти. Европейският съвет за научни изследвания е създаден от Европейската комисия през 2007 г. за финансиране на фундаментални научни изследвания, провеждани в ЕС. Той е част от Рамковата програма за наука и иновации на ЕС „Хоризонт 2020“. Учените от всички държави-членки на ЕС, както и от страните, асоциирани към „Хоризонт 2020“, могат да кандидатстват за грантовете на ERC във всички научни области. Проектните предложения се оценяват от експерти и учени в съответната област, като единственият критерий за оценка са научната стойност и потенциалът за постигане на научен пробив. От основаването на Европейския съвет за научни изследвания над 5000 учени са по-

Проф. Мартин Вечев

лучили грантове. Освен ръководителите в научните екипи, работещи по финансирани от ERC проекти, работят над 40 000 души като докторанти, постдокторанти, млади учени и други професионалисти.

Проф. Мартин Вечев е сред водещите учени в света в сферата на компютърните науки и изкуствения интелект. През 2016 година той отново е сред наградените от Европейския съвет за научни изследвания. Вечев е възпитаник на Софийската математическа гимназия, с докторска степен от Университета в Кеймбридж и професор в най-реномирания европейски технологичен университет – ETH Zurich. През 2009 г. проф. Вечев печели наградата „Джон Атанасов“ за постижения в областта на компютърните и информационните технологии.

Освен учен той е и предприемач и съосновател на успешни дълбоко технологични (deep-tech) стартапи. Разработките от предишния ERC грант (2016 г.) на Вечев доведоха до създаването на стартапа DeepCode, който е закупен и в момента е в основата на мултимилардната компания Snyk. **АЗБУКИ**

Благодарение на проекта УНИТЕ в областта на информационните и комуникационните технологии с акцент върху анализа на големите данни в България ще има четири центъра за върхови постижения

Изкуствен интелект за големите данни

Центърът за върхови постижения УНИТЕ вече разполага с модерна апаратура

Зина СОКОЛОВА

Проектът УНИТЕ е един от тези, благодарение на които в България ще има четири центъра за върхови постижения. Той е в областта на информационните и комуникационните технологии. И също като останалите центрове за върхови постижения е на финалната права на изпълнение. Финансира се от ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“. Обединява научна инфраструктура, разпределена между 5 партньора: СУ „Св. Климент Охридски“ – водеща организация, Техническият университет – София, Бургаския университет „Асен Златаров“, Русенския университет „Ангел Кънчев“ и Шуменския университет „Еп. Константин Преславски“. Старт на проекта дават факултетите по математика и информатика на тези университети, както и факултетите по природни науки. Софийският университет включва в Центъра за върхови постижения факултетите по физика, математика и информатика и химия и фармация. Всяко звено партньор е с определени задачи за решаване.

„Разпределените научни инфраструктури са дефинирани от Европейския стратегически форум за изследователски инфраструктури – разказва проф. Ана Пройкиова, научен ръководител на проекта от Алма матер. – Какъв ще бъде центърът, зависи от научния фокус. Може да бъде център по биология, по ИКТ, по околна среда, по енергия. В нашия случай УНИТЕ е център за върхови постижения в областта на информационните и комуникационните технологии с акцент върху анализ на големи данни, развиване на нови математични методи за анализ на тези данни и включване на големите данни в природните науки. Изпълнението на самия проект е разпределено в 9 научноизследователски работни пакети. Три се изпълняват в Софийския университет, три – в ТУ – София, а в останалите партньори – по един. Според това са разпределени и научните задачи със съответното финансиране.“

В проекта участват освен тези 5 български университета още 22 асоциирани партньора – организации, които са проявили интерес към изпълнението на поставените от Центъра научни задачи. Между тях е известен център в Потсдам, Германия, специализиран в областта на изследванията на земетресенията и на климата. В българския

Проф. Ана Пройкиова

център за върхови постижения ще се изпълняват също задачи в областта на природните науки, където също се трупат огромни масиви от данни и те трябва да бъдат обработвани – например метеорологичните изследвания“, обяснява проф. Пройкиова. Асоциирани партньори са още и институти на БАН, като Института по молекулярна биология. В Центъра за върхови постижения прави изследвания в областта на квантовата информатика акад. Николай Витанов, с когото работят водещи в тази област учени в Европа.

„Центърът за върхови постижения вече разполага с модерна апаратура, която ще се използва и от нашите асоциирани партньори – обяснява проф. Пройкиова. – Тази година е четвърта от изпълнението на проекта и е особено важна. Наскоро имаше дискусия с представители на финансиращия орган – Изпълнителната агенция ОПНОИР, сега ИА „За образование“, както и на дирекции на МОН, които се интересуваха докъде сме стигнали и какво правим. Въпреки тревогата, че част от съоръженията не са построени докрай – например сградата на УНИТЕ в СУ още не е завършена, а това трябва да стане до края на проекта, ние сме разположили апаратурата в нашите лаборатории и работата по научните задачи не спира. В Бургаския университет ремонтно-строителните дейности вече приключиха и сградата за целите на Центъра е готова. За съжаление, ковид пандемията много ни попречи. Китай спря изпълнението на поръчки за чипове, а нашето оборудване е зависимо от тях. Във всеки един наш прибор например има около 800 чипа. Въпреки забавянето екипът на УНИТЕ има амбицията да завърши научната си програма.“

Изследванията на Центъра за върхови постижения са в няколко научни области. Разработват се сензори за събиране на данни – например от атмосферата. Те ще се ползват от ученията, които се занимават с климата.

Работният пакет „Нови математични методи за анализ на данни“ има значими резултати в областта на анализа на данните.

Новият хибриден паралелен клъстер, изграден в СУ, работи вече година и в него се изпълняват няколко работни пакета. Единият е за големи данни в природните науки – по него работят физици и химици. Другият е използване на изкуствен интелект за откриване на информация в големи обеми от данни.

„До края на тази година трябва да се достави цялата необходима изследователска апаратура, а проектът трябва да приключи до 31 декември 2023 г. След това Центърът за върхови постижения трябва да заработи самостоятелно с разписан план за период от 3 до 5 години и с обосновка как ще се финансира. Затова още от началото на създаване на консорциума си поставихме за цел да обвържем всички научни задачи, които изпълняваме или ни предстоят, с международни партньори – пояснява проф. Пройкиова. – През 2020 г. беше сключено партньорско споразумение между УНСС, СУ и ИИКТ – БАН, за участие в проект за финансиране от „Хоризонт 2020“ за изграждане на национални центрове за компетентност в областта на високопроизводителните изчисления, анализа на големи данни и изкуствен интелект. Трите организации са водещи организации във финансираните по ОПНОИР – Центъра по компетентност „Дигитализация на икономиката в среда на големи данни“ в УНСС, центровете за върхови постижения в СУ (УНИТЕ) и в ИИКТ – БАН. Проектът за европейски центрове по компетентност (EuroCC NCC) беше финансиран и сме в процес на изпълнението му с измерими резултати от съвместната работа – Националният център по компетентност EuroCC NCC Bulgaria е факт.“

Работата в центровете за върхови постижения и получените резултати се отчитат с публикации в научни списания, които се реферират в Web of Science и Scopus. Затова една от важните задачи е да се увеличи с 4% цитируемостта на научните резултати до края на проекта. Вече има 75 публикации с логото на УНИТЕ в посочените бази и увеличена цитируемост, 400 доклада от международни конференции, обобщава проф. Пройкиова.

Роберт Бедрон – председател на Комисията по правата на жените и равенството между половете в Европейския парламент, пред „Аз-буки“:

Битката срещу насилието над жени е обща

Трябва да действаме незабавно, защото утре ще бъде твърде късно. Кризите продължават и най-висока цена плащат момичетата

Антоанета НАЙДЕНОВА
Наш специален пратеник
Страсбург – София

Г-н Бедрон, резултатите от последния „Евробарометър“ за разрастване

се физическо и психическо насилие над жените в ЕС по време на пандемията от COVID-19 са много обезпокоителни. Какво можете да направите в Европейския парламент, за да отговорите на очакванията на жертвите и да им помогнете?

– Резултатите от това проучване са плашещи, дори направо са ужасяващи. Много тежко се е отразила пандемията на 3 от всеки 4 жени в Европейския съюз, защото през това време се е увеличило насилието върху тях, базирано на пола им. Това е, което се вижда много ясно – жените са много уязвими по време на кризи, без значение какви са те. Не става дума само за COVID-19 – в контекста на войната в Украйна сега е същото. Това е нещо като втората вълна на кризата и трябва да извлечем поуки от това. Например, че доброто законодателство може да защитава и подкрепя. Затова мисля, че е много важно да се приеме Истанбулската конвенция.

Аз съм от Полша и виждам много прилики между нашите две държави. Разликата е, че Истанбулската конвенция е въведена в Полша. Разбира се, чуват се гласове от полското правителство за нейното оттегляне, но фактите в момента показват, че има конкретни резултати от прилагането ѝ. Правим преглед на ситуацията периодично, събираме данни, имаме набор от практически инструменти,

които помагат в борбата с насилието и дискриминацията върху момичетата и жените. И виждам, че законодателството работи.

– Да, наистина, първо COVID, а сега и войната в Украйна. Как се отразяват те върху правата на жените?

– Виждаме вълна след вълна от кризи и отново най-голямата цена плащат момичетата и жените. Имаме данни за ситуацията от проучването на „Евробарометър“ във всичките 27 страни от ЕС, включително и в България. Виждаме, че пандемията е довела до увеличаване на физическото и емоционалното насилие над 74% от жените в България. Представете ли си – 74%, това е толкова много! И още – 62% от българските жени казват, че искат да се улесни подаването на сигнали за насилие срещу тях и да могат да докладват в полицията. А 56% казват, че трябва да работим върху това да се увеличат възможностите им да търсят помощ, включително да имат достъп до горещи телефонни линии. 32% пък смятат, че трябва да се засили обучението на полицаите и правосъдните органи за работа с жертви на насилие.

Ясно е, че имаме проблем след COVID и че нещо не работи както трябва не само по време на кризата, а и преди нея. И това означава, че политиките трябва да предприемат действия. И това се отнася не само за България. Цитирах тези данни, но същото важи и за други държави, като Гърция например, където 93% от жените твърдят, че са били обект на физическо

или емоционално насилие. Тоест почти всяка гъркиня го е изпитала.

– Войната в Украйна ще влоши ли още повече положението на жените?

– Надявам се да сме се поучили от уроците по време на пандемията, които ни показаха, че трябва да действаме спешно по този проблем. Защото виждаме, че вълната от бежанците в страните от ЕС също създава много възможности за насилие над момичета и жени. Преди дни еврокомисарят по вътрешните въпроси Илва Йохансон каза, че вече има данни за наличие на сексуален тормоз и насилие над момичета и жени, които бягат от войната в Украйна. И това, което е още по-плашещо, е, че то засяга и децата, които стават жертва на трафик и криминални престъпления, на отвличания със сексуални цели. Вече имаме данни за наличието на този проблем и трябва да действаме незабавно, защото утре ще бъде твърде късно.

– Това е особено голям проблем за вашата страна, в която идват най-много от бежанците от Украйна.

– Да, така е, бежанците в Полша вече са над 1,5 млн. и с всеки изминал ден броят им расте. По около 100 000 идват на ден и се увеличават. Това създава много проблеми, защото не става дума само за защита на жените от насилие, въпреки че бежанците са предимно момичета, жени, деца и възрастни хора. Но също така и защото трябва да създадем инфраструктура за различни грижи. Те имат много нужди – къде да живеят, трябва им детски градини, училища, образование, работа, психологическа помощ.

– Навръх 8 март Европейската комисия излезе с предложение за директива за борба с насилието срещу жени и с домашното насилие. Какво е най-важното в предложението на ЕК?

– Много съм щастлив, че Европейската комисия предложи това законодателство, което беше блокирано от дълго време. Защото трябва да се действа веднага и на първо място в това отношение е законодателството, а на второ място е образованието.

Това е много силна ди-

рективна, която трябва да се въведе и да се включи в националното законодателство на страните членки. И ако те не го направят, ще има санкции.

Сега има 6 държави от ЕС, които не са приели Истанбулската конвенция. Тя влезе в сила през 2014-а и в нея не са засегнати някои от проблемите, които възникват в наши дни – като кибернасилието, сексуалния тормоз, на който ставаме свидетели в интернет. Много често коментарите в социалните мрежи са сексистки и обидни. И това са съвременни проблеми, с които също трябва да се справяме сега.

– Мислите ли, че разликата в заплащането на труда на жените и на мъжете наистина може да изчезне някой ден?

– Надявам се и това трябва да е нашата цел, защото сегашното положение не е честно спрямо жените. Те са по-образовани, особено в ЕС. Работят повече, имат много отговорности, но изкарват по-малко пари. Това не е редно. И ако трябва да се обърне към моите колеги, бих им казал да помислят, че става въпрос и

за техните съпруги, майки и дъщери, които сега носят по-малко пари вкъщи. А след това ще получават и по-малки пенсии.

Това пряко ни засяга и нас, като мъже, защото означава, че мъжете трябва да работят и да носят повече, за да компенсират. Затова най-накрая жените трябва да започнат да получават за труда си толкова, колкото мъжете. Вярвам, че това ще бъде постигнато, и работим върху законодателство, което ще забрани дискриминацията от неравното заплащане между половете. Работи се и върху прозрачността на заплащането, върху преодоляването на разликата, основана на пола, и това деяние ще бъде криминализирано. Така, ако жената смята, че получава по-малко за същата работа, която вършат и мъжете, тя ще може да потърси правата си по съдебен път. И това ще стане скоро, защото в момента се работи по законодателството. Надявам се, че с него неравенство в заплащането ще остане в историята.

– Как се справяте като мъж, който оглавява Комисията по правата на жените и равенството между половете?

– Да, всички се чудят защо мъж е на това място. Реших да приема предизвикателството, защото съм убеден, че отговорността на момчетата и мъжете е огромна в борбата с дискриминацията на жените и в промяната на ситуацията към по-добро. Вярвам в думите на Мадлин Олбрайт, които ще перифразирам, че има специално място в ада за мъжете, които не подкрепят жените. (Оригиналната мисъл на бившия държавен секретар на САЩ Мадлин Олбрайт е: „В ада има специално място за жени, които не помагат на други жени“, б.а.)

Наистина има специално място в ада за такива мъже. И вярвам, че ситуацията няма да се промени, ако ние, момчетата и мъжете, не разберем най-накрая, че това е обща битка. Защото насилието не е просто теоретичен за нас въпрос, а такъв, който рано или късно ще стигне до нашите дъщери, майки, сестри, приятелки. Така че това е и наша отговорност и трябва да я поемем. Част от моята е и да ръководя борбата срещу женското насилие.

Министерство
на образованието и науката
Национално издателство за
образование и наука „Аз-буки“

Директор:
д-р НАДЯ КАНТАРЕВА-БАРУХ
Заместник-директори:
ТАТЯНА ДИКОВА
НИКОЛАЙ КЪНЧЕВ
1113 София
„Цариградско шосе“ 125, бл. 5
тел: 02/425 04 70
02/425 04 71
izdatelstvo.mon@azbuki.bg
azbuki@mon.bg
<https://www.azbuki.bg>
<https://www.azbuki.eu>

Аз-буки

Банкова сметка: Райфайзенбанк
бул. „Цариградско шосе“ № 101
IBAN: BG40RZBB91553139075716
BIC: RZBBBGSF

Национален седмичник
за образование и наука

АЗ-БУКИ
ISSN 0861-3990

Редактори:

Антоанета Найденова
a.naidenova@azbuki.bg
д-р Зина Соколова
z.sokolova@azbuki.bg
Стоян Стоянов
s.stoyanov@azbuki.bg
д-р Диляна Кочева
d.kочева@azbuki.bg

Графичен дизайн:

Иво Христов
i.hristov@azbuki.bg
Иван Шопов
i.shopov@azbuki.bg

Стилист-коректор:

Анелия Врачева
a.vracheva@azbuki.bg

Разпространение:

izdatelstvo.mon@azbuki.bg

Кореспонденти в страната:

Белене – Ралица Господинова
088 7418349
Варна – Айсхел Рудфи
varna@azbuki.bg
Велико Търново – Здравка Маслянкова
088 6653255
Видин – Борислава Борисова
vidinstar@gmail.com
Кърджали – Радка Петкова
088 6732874
Ловеч – Жанина Илиева
087 7209597
Пловдив – Деляна Лукова
088 7271712
Смолян – Ангел Добриков
088 9703271
Стара Загора – Росица Ранчева
088 6153628
Шумен – Светлана Крумова
srkrumova@gmail.com

Кореспонденти в чужбина:

Брюксел – д-р Яни Узунов
yaniz1@abv.bg
Никозия – Бранислава Бобанац
branalb@abv.bg
Тел Авив – Рина Бакалова
rina.bakalov@gmail.com
Берлин – д-р Ваня Велкова
dr.velkova@azbuki.bg

ДЕЖУРЕН РЕДАКТОР:

Антоанета Найденова

Предпечатна подготовка:

НИОН „Аз-буки“

Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД
ж.к. „Дружба“ 1, ул. „Илия Бешков“ 3А
Неподписаните снимки в броя са от архива
на в. „Аз-буки“ и глобалната мрежа

Материали не се връщат

Авторските права на публикуваните текстове
и илюстрации са собственост на вестника

НИОН „Аз-буки“ издава

научните списания:

„Български език и литература“
„Чуждоезиково обучение“
„Математика и информатика“
„Педагогика“
„Професионално образование“
„Философия“
„Стратегии на образователната
и научната политика“
„История“
„Обучение по природни науки
и върхови технологии“

Отличиха посланиците на доброто

*Те са помагали на деца
и семейства в беда*

За трета година Държавната агенция за закрила на детето връчи своите ежегодни награди „Посланик на доброто“. След десетки постъпили истории в ДАЗД бяха определени 17 посланици на доброто за 2021 г. Всички те са хора и организации, които са извършили добро и са помогнали на дете/деца в беда, подали са ръка и дори са рискували собствения си живот, за да накарат някое дете и семейството му отново да повярват, че доброта съществува.

„Вярвам, че примерите на хора с големи сърца, които жертват себе си и дават кураж на по-слабите или попадналите в беда, движат света напред и вярвам, че само така ще победим и проблемите в ежедневието, и световната пандемия, и войната в Украйна, и всички предизвикателства, които ни поднася животът“, каза д-р Елеонора Лилова – председател на ДАЗД на церемонията „Посланик на доброто“ 2021 г.

Участие в церемонията „Посланик на доброто“ 2021 г. взеха Иван Ченчев – председател на Комисията по въпросите на децата, младежта и спорта към 47-ото народно събрание, министърът на труда и социалната политика Георги Гьокков, министърът на образованието и науката акад. Николай Денков, министърът на младежта и спорта Радостин Василев, доц. Михаил Околийски – представител на СЗО в България, и др.

Посланици на доброто за 2021 г. са децата от доброволческия клуб „Заразно добро“ към Второ СУ „Проф. Никола Маринов“ – Търговище. Те получиха приза за своите инициативи „Дари усмивка на непознат с бележка“, като разлепват позитивни посланици на различни места в града, а също и „Напиши „Благодаря“ и го изпрати на хората на първа линия в битката с COVID-19“ и други.

Д-р Ваня Кастрева, началник на РУО – София-град, заслужи титлата „Посланик на доброто“ заради писмо от нейни бивши ученици до ДАЗД, в което разказват за всичко, което тя е направила за тях, включително как спасява дете в VI клас от отпадане от училище.

Сред отличените е фондация „За доброто“, която организира кампания и успява да осигури стипендии за децата на героите на първа линия – медици и учители, които загубиха битката за живота си. Към момента стипендиантите са 30 деца от 3 до 17 г. Те ще получават средствата, докато навършат пълнолетие или до завършването на средно образование. Проекти на Фондацията са и „Светулка“, „Приказка за оздравяване“ и други.

Създателят на българския отбор атлети със синдром на Даун Слав Петков, който работи всеотдайно от години за каузата на децата със СОП. Героите на Слав Петков донесоха за България три сребърни медала от световното

първенство в Италия през 2021 г. Социална чайна във Варна, където всеки може да изпие чаша чай или лимонада, поднесени от момчета и момичета, израснали без родители в социалните институции. Чайната е място, където младите хора с ограничен достъп до пазара на труда да получат своята първа работа.

Здравният медиатор Ирина Илиева пък работи на терен сред ромската общност на територията на община Шумен. Приоритет за нея са майчиното здраве и децата в ранна детска възраст.

Доц. д-р Дончо Дончев, който е УНГ специалист във ВМА и е помогнал на стотици деца да чуват, е „Посланик на доброто“ за своите благодарни малки пациенти, които са чули думите „обичам те“.

Районна служба „Пожарна безопасност и защита на населението“ в Благоевград за своята самоотвержена работа вечерта на 10 декември, когато се получава сигнал за пожар в жилищен блок. Повече от три часа шест екипа пожарникари се борят с огнената стихия. С риск за живо-

та си, в изключително усложнена обстановка огнеборците спасяват живота на близници, които са едва на 38 дни.

Георги Костадинов, който на 1 юни, докато е на работа с таксито си, получава адрес в столичен квартал и се оказва, че трябва да закара до болнично заведение дете в тежко състояние. Георги запазва самообладание, кара детето към най-близката болница и му спасява живота.

Пламен Белчев и Мария Борисова са създатели на първия в България и осми в света Възстановителен център за деца с онкохематологични заболявания.

Ателие „Прегърни ме“, чийто създател е Милена Нейова, която вече 16 г. работи в подкрепа на децата и младежите, лишени от родителска грижа, като насърчава интереса им към образование и изкуство.

Фондация „Лазар Радков“ за капанията „Капачки за бъдеще“.

Катя Танева – учител в СУ „Н. Й. Вапцаров“ в Приморско, която организира кампания в помощ на семейство, чийто дом е изгорял при пожар. **АЗ-БУКИ**

Снимка ДАЗД

Държавната агенция за закрила на детето за трети път избра и отличи 17 от най-изявените личности и организации, извършили добри дела през 2021 година

Малки философи пишат за отговорността

Общо 125 ученици от страната се включват в IX национален конкурс за малки философи „Малкият принц“. Тази година те пишат по темата „Ти ставаш отговорен завинаги за всичко, което си опитомил“. Конкурсът е организиран от ОУ „Н.Й. Вапцаров“ – с. Селановци, област Враца. Творбите на малките философи са оценени от жури с председател проф. Мария Баева (Софийски университет „Св. Климент Охридски“).

Победител в първа възрастова група II – IV клас е Алеина Назим (23. СУ – София) с подгласници Вероника Цочева (СУ „Васил Левски“ – Априлци) и Лора Вълкова (СУ „Иван Вазов“ – Поморие).

Във втора възрастова група V – VII клас първите трима са Надежда Каракехайова (6. ОУ „Еньо Марковски“ – Шумен), Рая Атанасова (ОУ „Райна Княгиня“ – Пловдив) и Никол Желязкова (ОУ „Райна Княгиня“ – Пловдив).

„Усложнената пандемична обстановка не позволи да проведем втория, присъствен етап на Конкурса. Окончателното класиране и за двете възрастови групи завърши в края на първия етап. Всички ученици, класирани от първо до трето място, ще получат купи, грамоти и материални награди“, съобщиха за „Аз-буки“ Гергана Янчева-Ценкова, директор на ОУ „Н.Й. Вапцаров“ – с. Селановци.

Награди ще получат и класираните от четвърто до петнайсетото място във втора възрастова група, които при други обстоятелства щяха да са гости на училището и селото в среща на малките философи. Те щяха да пишат по нова тема като участници във втория етап на Конкурса за определяне на окончателното класиране. Тази година това са Витомир Тодоров (СУ „П.Р. Славейков“ – Добрич), Петър Ананиев (ППМГ „Ак. Иван Ценов“ – Враца), Сара Тошкова (19. СУ – София), Милица Ненчева

(СУ „Христо Ботев“ – Козлодуй), Мариела Драгонова (ОУ „Васил Априлов“ – Исперих), Елица Проичева (9. ОУ – Стара Загора), Димитър Ангелов (ППМГ „Ак. Иван Ценов“ – Враца), Виктория Йорданова (СУХНИ „Константин Преславски“ – Варна), Божения Николова (СУРИЧЕ „Д-р П. Берон“ – Перник), Дея Николаева (СУ „Никола Войводов“ – Враца), Петя Германова (1. ОУ „Св. Климент Охридски“ – Пазарджик) и Мария Продромова (СУ „Иван Вазов“ – Поморие).

Училището домакин е изключително благодарно на спомоществателите, които гарантират провеждането на Конкурса – „Випимекс“, „Веселин Балева“, „Агрогеомет – М“, „Хидком“, „Метал-техник“, „Косаня“, „ИА СЕТ БАНК“, ЕТ „Крангел“ и Община Оряхово с кмет Росен Добрев, осигурила основната финансова подкрепа на събитието. **АЗ-БУКИ**

15 млн. лева за неделните училища в чужбина

През новата учебна 2022/2023 г. държавата ще финансира още 16 школи зад граница

Близко 15 млн. лв. са предвидени за финансиране на 257 български неделни училища зад граница през учебната 2022/2023 година. Обновеният Списък на българските неделни училища в чужбина е утвърден от министъра на образованието на науката акад. Николай Денков по предложение на междуправителствена комисия.

В него за първи път влизат 16 неделни училища, които досега са били подпомагани от България само по отдел-

ни проекти. От тях 14 са в Европа – Великобритания, Италия, Германия, Франция, Гърция, Ротердам (Нидерландия). Българско училище с три подразделения ще обучава деца на Канарските острови в Испания – Тенерифе, Гран Канария и Лансароте. В Северна Америка ще се финансират две допълнителни училища – в САЩ и Канада.

По желание на Асоциацията за интеграция и благосъстояние „Балкан – Мадрид“ от списъка са отпаднали две училища в Испания – Първо българско неделно учили-

ще „Св. Иван Рилски“ във Фуенлабрада и Първа българска неделна гимназия „Йордан Йовков“ в Мадрид. Техните ученици ще продължат обучението си в други училища на организацията.

През тази учебна година зад граница работят общо 373 български неделни училища. От тях 243 се подпомагат дългосрочно от държавата по ПМС №90. Други 130 се финансират частично по Националната програма „Роден език и култура зад граница“. Програмата подкрепя отделни проекти, свързани с

популяризиране на езика, историята и културата на България.

В 43 държави на шест континента се обучават над 35 000 деца – от 4-годишна възраст, ученици от I до XII клас и кандидат-студенти. За 12 години броят на децата и младежите в българските неделни училища е нараснал почти 10 пъти.

Министерството на образованието и науката подпомага организационно, методически и финансово заниманията на децата от предучилищна възраст,

обучението на по-големите ученици по български език и литература, история и цивилизации, география и икономика, както и дейности, свързани със съхраняване на българския фолклор и култура. В програмите на МОН са включени и обучения на учителите от неделните училища, партньорства между тях и създаване на електронни материали за работа от разстояние.

За първи път през тази година се предвижда да се изготвят обучителни програми за децата в предучилищна

възраст в българските неделни училища и електронни материали за тях.

Възпитаниците на неделните училища имат възможност да се явят на изпит и да получат сертификат за владение на български език по Общата европейска езикова рамка. С него учениците могат да продължат образованието си в България. Има възможност висши училища да зачитат оценката от сертификата с минимално ниво В2 като балообразуваща за отделни специалности. АЗБУКИ

За шести път се търсят царете на буквите

Тони МАРИНОВА

Шестият международен конкурс по четене на български език „Аз Буки Веди“ за ученици от първи и втори клас в чужбина ще се проведе на 12 юни 2022 г. в Неделното училище за български език и култура „24 май“ в Бад Липшпринге, Германия. Крайният срок за записване на желаещите да участват в надпреварата деца от български неделни училища, е 15 май 2022 г.

„Надяваме се противоепидемичните мерки да позволят присъственото провеждане на тазгодишния конкурс, след като предишните две години се наложи да бъде виртуален. Разбира се, ако ситуацията се влоши, имаме готовност отново да го направим онлайн“, казва предв. „Аз-буки“ Красимира Русева – училищен ръководител на тазгодишното училище домакин в Бад Липшпринге.

Шестото издание на Конкурса по традиция се организира съвместно с Българското училище „Аз Буки Веди“ в Кьолн под патронажа на генералното консулство на България във Франкфурт на Майн и Държавната агенция за българите в чужбина.

Вестник „Аз-буки“ е медиен партньор на конкурса „Аз Буки Веди“.

Конкурсът по четене „Аз Буки Веди“ е родителска инициатива, възникнала и осъществена за първи път през учебната 2010/2011 г. в БНУ „Аз Буки Веди“ – Кьолн. Основната цел е изграждането, развитието и мотивирането на четивни умения у децата от българската диаспора. От 2017-а Конкурсът е междуучилищен и на него могат да се явяват по двама от най-добре четящите ученици от I и II клас от неделните школи в Европа. Участниците се избират след провеждане на вътрешни кръгове по четене – първо на познати уроци от читанките, а после на непознати текстове.

„Въпреки пандемията сме горди, че успяхме да продъл-

жим традицията и да проведем Конкурса онлайн през изминалите две години благодарение на новите технологии“, коментира директорът на БНУ „Аз Буки Веди“ – Кьолн, Росица Байрактарски.

На конкурса по четене на български език могат да се явяват по двама от най-добре четящите ученици от I и II клас от неделните школи в Европа. До участие в него в категорията „първокласници“ се допускат деца на възраст не повече от 8 години, а в категория „второкласници“ – до 9 години.

По традиция Конкурсът ще се проведе в три кръга. Първият кръг предвижда четене на познат текст от читанките за I или II клас от предварително определени и изпратени 20 текста. Децата ще изтеглят номер със заглавието на познатия конкурсен текст и ще прочетат част от него на глас пред журито. Вторият кръг включва четене на непознат текст в мерена реч, след което конкурсното жури ще определи финалистите. Те ще се явят на третия кръг, по време на който ще четат непознат текст в проза.

Членовете на журито и тази година ще бъдат: проф. д-р Боян Вълчев от СУ „Св. Климент Охридски“ – председател на журито, дългогодишен преподавател по български език и литература в университетите в Кьолн, Саарбрюкен и Берлин; проф. д-р Благовест Златанов – зам.-председател на журито, настоящ преподавател по българистика и литературна теория в „Рупрехт-Карлс“ университет – Хайделберг, Германия; доц. д-р Илияна Чекова – преподавател по български език за чуждестранни студенти в Университета в Кьолн, както и във Факултета

по славянски филологии на СУ, и д-р Камелия Спасова – поет и есеист, настоящ преподавател по антична и западноевропейска литература в Алма матер.

След третия кръг на Конкурса журито ще определи годишния „Цар или Царица на буквите“ от I и II клас, както и по един техен подгласник. За много добре представилите се участници, на които малко не е достигнало да станат Цар или Царица на буквите, е предвидена по една поощрителна награда в двете категории. Допълнителни специални отличия ще бъдат раздадени и на участници, избрани от генералното консулство на България във Франкфурт на Майн.

В петото онлайн издание на Конкурса участваха рекорден брой ученици – 92 деца от първи и втори клас от 32 неделни училища от 9 държави: Белгия, Великобритания, Германия, Испания, Италия, Кувейт, Сърбия, Франция и Швейцария. За сравнение, в четвъртото издание се явиха 47 деца от 16 неделни училища от 5 държави.

В края на петия международен

Снимка БУ „24 май“ – Бад Липшпринге, Германия

Неделно училище за български език и култура „24 май“ в Бад Липшпринге, Германия, отваря врати през 2017 г., а днес в него учат 40 деца

конкурс по четене на български език „Аз Буки Веди“ чрез жребий са определени следващите две училища домакини. През 2022 г. това е Неделно училище

за български език и култура „24 май“ в Бад Липшпринге, а през 2023 г. – Първо българско училище „Иван Вазов“ в град Арма, Северна Ирландия.

Училището домакин

Неделно училище за български език и култура „24 май“ в Бад Липшпринге, Германия, към Сдружение за насърчаване на българското образование и култура „24 май“ отваря врати през 2017 г. с десетина деца от подготвителна група и от I до IV клас и един учител. „Година по-късно децата бяха около три пъти повече, а сега са 40“, разказва училищният ръководител на неделното школо Красимира Русева. Малките от 3 до 7 години са разпределени в една подготвителна и една предучилищна група с по една учителка. Освен това имат и три смесени паралелки – I и II клас, III и IV клас и една след IV клас, в която има деца от V, VI и VII клас и един десетокласник.

„Началото не беше лесно, но от учебната 2021/2022 г. вече официално сме част от Списъка на българските неделни училища в чужбина и получаваме финансово подпомагане от МОН“, казва Красимира Русева. И добавя, че трима от учениците им имат навършени 14 г. и сега ги подготвят да се явят на изпит, за да сертифицират познанията си по български език за ниво B1 по Европейската езикова рамка.

АБОНАМЕНТ 2022

Днес в броя
Европа се гмурча от
по-големи неща в историята,
посеща нов дом на
Европеизмента

Аз-буки
НАЦИОНАЛЕН СЕМИОТИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Честно се казва
www.azbuki.bg
azbuki@mon.bg

Брой 12 (1230) 24 – 30 март 2022 г. Цена 5,50 лв.

Подкрепа
Многобройни читатели на „Аз-буки“ са подкрепили инициативата за издаване на списание „Аз-буки“ и благодарим им за това. Споделяме с вас списание „Аз-буки“ и благодарим за подкрепата.

**По-модерни
и по-нововативни**
Национална програма увеличава обхвата
и финансирането си

Многобройни читатели на „Аз-буки“ са подкрепили инициативата за издаване на списание „Аз-буки“ и благодарим им за това. Споделяме с вас списание „Аз-буки“ и благодарим за подкрепата.

Изданията на „Аз-буки“	Цена за година
Вестник „Аз-буки“	78 лв.
Научно списание „Български език и литература“	39 лв.
Научно списание „История“	39 лв.
Научно списание „Математика и информатика“	39 лв.
Научно списание „Педагогика“	87 лв.
Научно списание „Професионално образование“	50 лв.
Научно списание „Стратегии на образователната и научната политика“	53 лв.
Научно списание „Философия“	30 лв.
Научно списание „Обучение по природни науки и върхови технологии“	53 лв.
Научно списание „Чуждоезиково обучение“	39 лв.

**Абонирайте се
В РЕДАКЦИЯТА
с отстъпка**

3%

от цената –
при **ТРИ**
и повече издания

5%

от цената –
при **ПЕТ**
и повече издания

15%

от цената –
за **ПЪЛЕН** комплект
от изданията

Контакти: София 1113,
бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5,
тел.: 02/425 0470;
azbuki@mon.bg
www.azbuki.bg
www.azbuki.eu

Откриха саркофаг под „Нотр Дам“

Археолози откриха гревен оловен саркофаг под парижката катедрала „Нотр Дам“, което дава нов поглед върху история на сградата. В момента тя е в процес на реконструкция след опустошителния пожар през 2019 г., предава „Ройтерс“.

Катедралата, която датира от XII век, възложи да се извършат вътрешни изкопни работи като предпазна мярка преди монтажа на скелето, необходимо за възстановяването на 100-метрова дървена конструкция.

съдържанието е много добре запазено.

Археолозите казаха, че оловният саркофаг вероятно принадлежи на висш сановник. Те са на мнение, че може да датира от XIV век, което, ако се потвърди, ще направи находката изключителна.

Разкопките разкриха и яма непосредствено под пода на катедралата, която вероятно е направена около 1230 г., когато се строи „Нотр Дам“ – един от най-старите образци на френската готика.

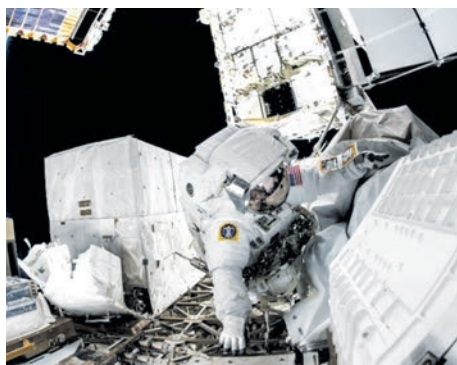
Пожарът, избухнал в катедралата през април 2019 г., шокира Франция. Парижани и изумени туристи плачеха, гледайки невярващи как огънят нанася огромни поражения.

Находките са „свс забележително научно качество“, каза министърът на културата на Франция Розлин Башло. Тя добави, че изкопните работи са удължени до 25 март.

Мястото на разкопките

е под каменист слой, датиращ от XVIII век, но някои по-ниски нива са от XIV век, а дори от началото на XII век, уточняват от Министерството на културата. „Успяхме да спуснем малка камера вътре, която

засне части от плат, органична материя като коса и останки от растения – казва Кристоф Бенне от Националния археологически институт на Франция. – Фактът, че тези растения все още са там, показва, че

Двама астронавти се „разходиха“ в Космоса

Двама астронавти на НАСА излязоха в открития Космос, за да подготвят монтажа на нови слънчеви панели на Международната космическа станция (МКС), съобщава ДГПА.

Кайла Барън (34 г.) и Раджа Чари (44 г.) работиха извън МКС около шест часа. Това е втора галактическа разходка за Барън и първа за сътрудника ѝ Чари. Те инсталираха скоби и подпори за поддръжка на слънчевите панели, които ще бъдат сложени на по-късен етап.

От НАСА обявиха, че съществуващите слънчеви панели работят добре, само че има признаци на износване, защото някои от тях са инсталирани през 2000 г. Засега е планирано да бъдат разположени шест панела, с които ще бъде повишен капацитетът на енергийната система на МКС от 160 на 215 киловата.

Два от тях са инсталирани през юни м.г. с три излизания на астронавти в открития Космос.

Екипажът на МКС сега се състои от седем души – астронавтите на НАСА Марк Ванге Хай, Раджа Чари, Том Маршбърн и Кайла Барън, Матиас Маурер от Европейската космическа агенция, както и руснаците Антон Шкапиров и Пьотър Дубров.

Преди дни представители от НАСА коментираха на пресконференция напрежението заради руското нахлуване в Украйна. Джоел Монталбано – мениджър на програмата МКС в НАСА, обяви, че сътрудничеството с Русия ще продължи по отношение на експлоатацията на орбиталната станция. Американският астронавт Марк Ванге Хай и руските космонавти Антон Шкапиров и Пьотър Дубров предстои да се върнат на Земята с руска капсула „Союз“ в края на март.

Директорът на „Роскосмос“ Дмитрий Рогозин написа в „Твитър“, че Русия може да се оттегли от партньорството за МКС без предупреждения.

Възможна е връзка между дневния сън и деменцията

Прекалено дългият сън през деня може да доведе до прогресиране на сенилна деменция и е възможно увеличаването на неговата продължителност да свидетелства за засилване на заболяването.

Възрастните хора обичат да подремват през деня, но това често се пренебрегва от лекари и учени. За връзката между дневния сън и когнитивното стареене е известно малко. Ефектът от дневния сън върху способностите и уменията на по-възрастните хора е изследван, но резултатите от проучванията са противоречиви. Някои сочат, че дневният сън подпомага когнитивната дейност, подобрява настроението и дава енергия. Други пък показват, че този навик носи неблагоприятни последици за интелекта.

Авторите на новото проучване са показали недостатъците на предишните изследвания. Учените са го публикували в Alzheimer's & Dementia: The Journal of the Alzheimer's Association. Те са установили например, че всички предишни проучвания оценяват съня на участника по субективни данни въз основа на въпросник. Този път екип учени от Медицинското училище на Харвард, университетите в Калифор-

ния и Ръш (САЩ) решават да проведат по-обективен анализ. Изследователите разгледали данни на 1401 участници (средна възраст 81 г.) от проекта Rush Memory and Aging. Доброволците носели специално устройство на китката си, което помагало да се определи точната продължителност на техния сън. Оказало се, че тази характеристика, както и честотата на съня, положително корелират с възрастта. Освен това изследователите са установили двупосочна връзка между дневния сън и деменцията.

Тоест по-продължителният и по-честият сън през деня се оказал рисков фактор за развитие на болестта на Алцхаймер при нормалните възрастни хора – както мъже, така и жени. Също така изследователите открили, че ежегодното увеличаване продължителността и честотата на дневния сън се ускорява с прогресирането на болестта, особено след клинична проява на деменция. Получава се порочен кръг: колкото повече възрастният човек спи през деня, толкова по-висок е неговият риск да развие болест на Алцхаймер. А колкото по-бързо се развива болестта, толкова по-чест и по-дълъг е сънят през деня.

Уважаеми читатели,

Поради големия интерес към в. „Аз-буки“ ви предоставяме възможност да закупите неговите броеве и от следните места:

СОФИЯ: Национален природонаучен музей, бул. „Цар Освободител“ 1 (понеделник – неделя от 10,00 до 18,00 ч.); подлез „Глиска“.
ПЛОВДИВ: Основно училище „Алеко Константинов“ (библиотеката), ул. „Божидар Здравков“ 3а, тел.: 032/62 56 73.

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

**ОБУЧЕНИЕ
ПО ПРИРОДНИ НАУКИ
И ВЪРХОВИ ТЕХНОЛОГИИ**

• година XX, 2012 • киевски 1

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

ФИЛОСОФИЯ

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

**ЧУЖДОЕЗИКОВО
ОБУЧЕНИЕ**

Научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

12 24 – 30 март 2022 г.

Вербалната страна на телевизионната реклама

*Откъс от „Рекламный телетекст в
зеркале интертекстуальности
и интердискурсивности“*

**Доц. д-р Надя Чернева
д-р Боряна Тенчева**

Пловдивский университет им.
Паисия Хилендарского (Болгария)

Усиление интереса к прагматической стороне языка (воздействующей и регулирующей поведение) актуализирует исследование современных текстов влияния, к которым относится и текст телевизионной рекламы. Изучением интертекстуальности занимаются представители лингвистики, социо-, этно- и психолингвистики, теории коммуникации, теории речевых актов и семиотики, среди которых В. Н. Аврамова, М. Айзенберг, Э. Х. Алиева, Р. Барт, Е. Е. Бровкина, А. А. Ваганов, Т. А. Гридина, Д. Б. Гудков, С. В. Ильясова, А. П. Амири, М. Ю. Илюшкина, Е. С. Кара-Мурза, Н. Н. Кохтев, Э. А. Лазарева, Е. А. Морозова, Ю. Б. Пикелева, Г. Г. Почепцов, Е. Г. Толкунова, Э. В. Чепкина, В. Е. Чернявская и т.д.

Объектом изучения является вербальная сторона болгарской и русской телевизионной рекламы в контексте интертекстуальности и интердискурсивности, требующих знания вербального кода и культурного фона соответствующего лингвокультурного сообщества. Исходным пунктом исследования является представление рекламы специфическим знаковым кодом коммуникации, мощным источником актуальной интерпретации скрытого культурного уровня.

Язык прямо связан с культурой и аккумулирует множество фоновых знаний, чья сущность и коммуникативный потенциал изучаются рядом лингвистов (Е. М. Верецагин, В. Г. Костомаров, А. Вежбицкая, В. Н. Телия, Ю. М. Лотман, В. А. Маслова, Ю. Н. Караулов, Д. Б. Гудков, В. Н. Аврамова, Н. Иванова, Н. Чернева и т.д.).

Заглавието е на редакцията

www.foreignlanguages.azbuki.bg

*Списанието се реферира
и индексира в Web of Science*

Главен редактор

Проф. д.н. Димитър Веселинов
E-mail: dvdimitrov@uni-sofia.bg

Редактор

Николай Кънчев
0888 81 56 45

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: foreignlanguages@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Чуждоезиково обучение“, кн. 4/2021:

ПРИЛОЖНА ЛИНГВИСТИКА

Рекламный телетекст в зеркале интертекстуальности и интердискурсивности / *Надя Чернева, Боряна Тенчева*

The Rise of Translation Studies in Bulgaria / *Irena Kristeva*

Немските лексикални единици, съдържащи суфиксонда -weise, и техните еквиваленти в българския език / *Елена Иванова Николова-Кискинова*

МЕТОДИКА

Структура педагогической речи на занятии в электронной среде / *Наталья В. Жадько*

За необходимостта от психологизация на съвременния образователен процес / *Даниела Боянова-Минкова*

Students' Perceptions of the Effectiveness of Online Distance Language Teaching in Higher Education During the COVID-19 Pandemic / *Denitza A. Charkova, Elena Somova*

ЕЗИК И КУЛТУРА

Introduction of Online Language Corpora into Future Translators' and Interpreters' Teaching / *Elena Zelenina*

Универсальные смыслы в русских романах XXI века / *Дмитрий Поль, Алексей Манчев*

ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКА АРХЕОЛОГИЯ

Старобългарското юридическо наследство в преводите на Петър Оджак: аксиологични аспекти / *Марияна Цибранска-Костова*

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Юбилеен сборник „150 години читалище „Съгласие 1869“ / *Мария Ловджиева*

La littérature belge francophone face aux défis de la traduction et de la réception / *Antoaneta Robova*

В языковом сопровождении рекламного ролика нетрудно узнать коммуникативную ситуацию, отрывок текста или прецедентный феномен, отражающие менталитет и мировоззрение лингвокультурного сообщества, к которому направлено рекламное послание.

Фоновые знания содержат не только имплицитную информацию, но и играют роль коммуникативного прагматического предисловия. Именно скрытое (невербализованное) содержание является необходимым условием для реализации прецедентного феномена как проявления языковой игры с преднамеренным, скрытым смыслом. Благодаря фоновым знаниям, связанным с культурой и историей адресата рекламного сообщения, обыгрывается необходимое для рекламных целей семантическое содержание, а прецедентный феномен играет особую роль в манипулятивной вербальной мозаике: на устойчивое словосочетание с уже зафиксированным коннотативным статусом накладывается дополнительное смысловое содержание при помощи новых элементов в структуре или благодаря обыгрыванию семантики.

Перед тем как обратиться к конкретным примерам языковой экспрессии, хотелось бы представить наше понимание ключевых для данного исследования понятий: *интертекстуальность, интердискурсивность, прецедентность, разнovidности прецедентных знаков, фразеологизм, фразеологизированные речевые формулы, рекламный телетекст*.

Интертекстуальность требует высокого уровня языковой, социокультурной и интеллектуальной компетенции как рекламиста, так и адресата рекламного послания и является замечательным способом привлечь внимание зрителя. В настоящей работе мы придерживаемся взглядов Ю. Кристевой, В. Е. Чернявской, Д. Добрева, Е. Добревой и др., разделяя их мнение о том, что «интертекстуальность с самым широким охватом используется для обозначения явления текстовой диалогичности» (Chernyavskaya 2009, 179) и «интертекстуальная связанность может проявляться в виде заимствования или уподобления как языковых, так и любых других знаковых структур и форм, идей, толкований, конструкций и т.д.» (Dobrev & Dobрева 2013, 10). И еще: «любые, всякие межтекстовые отношения и связи называются интертекстуальными» (Chernyavskaya 2009, 178).

Разграничивая понятия *интертекстуальность* и *интердискурсивность*, нельзя не согласиться с тем, что «на уровне текста интердискурсивность проявляется в виде контаминации формально-структурных, содержательных или процедурных особенностей данных типов текстов, характерных для данных типов дискурсов» (Dobrev & Dobрева 2013, 33).

Прецедентные феномены являются основным признаком интертекстуальности и в рекламе осуществляют связь между отдельными текстами. *Прецедентность* неразрывно связана со стереотипностью, образностью, ассоциативностью и (интер)национальной значимостью. Многозначность возможных интерпретаций термина *текст* приводит к потенциальной многозначности термина *прецедентный текст*. Постановка в ряд прецедентных текстов разнотипных явлений (прецедентных имен, крылатых выражений, фразеологизмов, цитат, хрестоматийных

текстов целиком) обуславливает появление разных терминов, описывающих данное явление. Теоретической базой исследования послужили труды Н. Д. Бурвиковой, Д. Б. Гудкова, Е. А. Земской, Ю. Н. Караулова, В. Г. Костомарова, В. В. Красных, М. Кронгауза, Ю. Б. Пикулевой, Г. Г. Слышкина, Н. М. Шанского и др.

Вслед за Ю. Н. Карауловым, мы принимаем, что прецедентными являются «тексты, (1) значимые для той или иной личности в познавательном и эмоциональном отношениях, (2) имеющие сверхличностный характер, т.е. хорошо известные и широкому окружению данной личности, включая ее предшественников и современников, и, наконец, такие, (3) обращение к которым возобновляется неоднократно в дискурсе данной языковой личности» (Karaulov 2010, 216).

С точки зрения Г. Г. Слышкина, понимавшего *прецедентный текст* шире Ю. Н. Караулова, существуют тексты, которые становятся прецедентными на относительно короткий срок и не только неизвестны предшественникам данной языковой личности, но и выходят из употребления раньше, чем сменится поколение носителей языка (например, рекламный ролик). Однако, в период своей прецедентности эти тексты обладают ценностной значимостью, а основанные на них реминисценции часто используются в дискурсе данного отрезка времени (Slyshkin 2000, 28).

Е. А. Земская считает, что прецедентными могут быть тексты, включенные в текст в неизменном виде (цитация) и в трансформированном, переименованном (квазицитация), поскольку они хорошо известны широкому кругу лиц и обладают свойством повторяемости в разных текстах (Zemskaya 1996, 157).

Обращение к прецедентному тексту осуществляется посредством *прецедентных культурных знаков* (термин Пикулевой, см. Pikuleva 2003, 23), к которым можно отнести все остальные три разновидности вербальных прецедентных феноменов.

Разные возможности присутствия культурного знака в языке и в когнитивной базе его носителей детально описаны Д. Б. Гудковым (Gudkov 2003), где акцент делается на его идее, что прецедентные знаки каждой национальной культуры являются причиной для широкого разнообразия ассоциативно-семантических связей между различными понятиями. Каждый человек живет в определенных культурных рамках, часто неосознанных им, но они отражаются в языке, носителем которого он является. Автор современной теории прецедентности рассматривает язык как форму, хранящую информацию о различных культурных и литературных явлениях и их национально-ассоциативном фоне. *Прецедентные феномены (далее ПФ): прецедентный текст (далее ПТ), прецедентное высказывание (далее ПВ), прецедентное имя (далее ПИ), прецедентная ситуация (далее ПС),* составляют ядро когнитивной базы носителей конкретной культуры и языка. Благодаря ассоциациям каждое понятие хранится в свернутом виде, разворачивается, и, таким образом, реализуется целиком и полностью в речевой коммуникации, т.е. люди обмениваются информацией, выражаемой знаками культуры (Gudkov 2003, 90 – 150). В рекламном дискурсе часто в роли прецедентных феноменов выступают эмблематические сцены из художественных произведений или фильмов, образы исторических личностей и культурно-исторические события, которые отличаются как национальным, так и универсальным характером (Tencheva 2011; Tencheva 2012).

В рекламном телетексте представлены все разновидности ПФ, как в каноническом, так и в трансформированном виде.

В телетексте следует говорить как о прецедентной вербализуемой ситуации через упоминание прецедентного факта, фиксирующего эту ситуацию, так и о некоем *прецедентном сюжете* представление которого предполагает развернутое повествование о протекающих событиях.

Аргументацию использования интертекстуальности в рекламном дискурсе предлагает Е. А. Земская, подчеркивая, что «цитация, т.е. «текст в тексте», обостряет диалогичность текста, повышает момент игры, служит порождению подтекста» (Zemskaya 1996, 23). Эффективность такого подхода обусловлена и использованием языковой игры, основанной на внутренней модификации языковой системы и создающей остроумные, комические или иронические, иногда неожиданные высказывания, которые часто воспринимаются как преднамеренное отклонение от языковых норм.

Обыгрывание ПФ в рекламном дискурсе подробно рассматривается исследователями С. В. Ильясовой и А. П. Амири в двух направлениях: обыгрывание прецедентного феномена в рекламных целях и прецедентные рекламные тексты (П yasova & Amiri 2012, 220 – 257). «Действительно, некоторые рекламные тексты стали настолько популярными, что они воспринимаются как фольклор и цитируются в разговорной речи» (П yasova & Amiri 2012, 252). Мы считаем, что последнее явление на самом деле представляет скорее всего механизм появления новых устойчивых словосочетаний (фразеологических формул) путем рекламы, реализуя таким образом триаду ПФ – реклама – новый ПФ (Cherneva 2012), представляющую собой пример мультипликации интертекстуальности. Прецедентный характер новой единицы эксплицируется благодаря узнаваемой связи с исходным контекстом, например, в заголовках статей:

б. «**Не си ти, когато си гладен!**» (Snickers) → «ДПС или „**Не си ти, когато си гладен**“»; «**Не си ти, когато си гладен**» и какво ни отне демокрацията» и т.н.;

р. «**Ты не ты, когда голоден**» (Snickers) → «**Ты не ты, когда голоден**»: в центре Перми иномарка протаранила кафе «Дубай»; «**Ты не ты, когда жара**: неизвестные в Барнауле ограбили киоск с мороженым» и т.н.

Вслед за Н. М. Шанским и В. В. Ивановым (Shanskij & Ivanov 1987, 64), мы придерживаемся широкого понимания «фразеологизма» и, имея в виду функциональные особенности рекламного текста, добавляем к упомянутым им признакам фразеологической единицы еще коннотативную маркированность (т.е. стилистическую и семантическую экспрессивность) и яркую метафоричность на основе внутренней формы. Именно воспроизводимость относительно устойчивой структуры в семантическом и синтаксическом отношении в новом (несвойственном) контексте дает нам основание считать устойчивые словосочетания, штампы и клише другого жанра (напр. научного, официально-делового и др.), эвфемизмы и крылатые выражения, вместе с фразеологизмами в широком смысле понятия, составляющими рекламы, особым знаковым кодом с новым метафорическим значением, репрезентанты которого можно назвать *фразеологизованными рекламными формулами (ФРФ)*, функционирующими только в рекламном контексте.

Интерпретация рекламного материала позволяет описание вербальных выразительных средств в трех группах. В основе предлагаемой классификации наличие/отсутствие трансформации, сочетаемость разного типа экспрессивных единиц и импликация.

1. Лексико-семантическая трансформация прецедентных единиц

➤ ПФ с источником «крылатое выражение» или «отрывок художественного произведения».

б. 1) ПВ → «**Един за всички – всички за един!**» [*девиз трех мушкетеров из одноименного романа Александра Дюма; готовность к саможертвованию ради всех остальных; знач. здесь – 1) телефонный разговор стоит всего 1 стотинку; 2) Тайлол Хот бескомпромиссно побеждает три самых распространенных симптома гриппа и насморка*] (Т) – Една до всички – всички за една! <...> [FROG 2009]; Един за всички, всичките във един! [Тайлол Хот, 2012, 2013];

2) ПВ → «**Човек и добре да живее, умира и друг се ражда.**» [*крылатое выражение болгарского хана Омуртага; о неизбежности судьбы*] (Т) – Добре дошла отново в кухнята на „Бон апети“. Човек дори и добре да готви, винаги има нужда от десерт. Ето защо ми бе нужен пълномаслен маргарин. <...> [Bella, 2010];

3) ПВ/ПТ → «**ЦЕЛУВКАТА НА АНА. Червено вино снощи пух и капка не остана, <...> по устните ми щом гори целувката на Ана!**» [*болгарский шлагер, пользующийся особой популярностью в XX веке*] (Т) – ЦЕЛУВКАТА НА АРИАНА. Ариана тъмно снощи пух и капка не остана, по устните ми щом гори целувката на Ариана. Ариана тъмно – за всеки през зимата! [Ариана, 2011];

р. 1) ПВ → **А все-таки она вертится!** [*крылатое выражение итальянского астронома Галилео Галилея. В настоящее время это высказывание употребляют, когда идет речь об уверенности в своей правоте.*] (Т) – И все-таки он существует! [шоколадный батончик Snickers, 2007];

2) ПВ → **Быть или не быть, вот в чем вопрос?** [*цитата из III действия, I сцены „Гамлета“ (1600), автор – Уильям Шекспир, англ. „To be or not to be, I there's the point.“, знач. „здесь – быть → использовать стиральный порошок Tide*] (Т) – Tide или не Tide? Вот в чем вопрос? Может ли чистота быть дороже денег? Проверим! <...> [Tide, 2010];

Пълния текст четете в „Чуждоезиково обучение“, кн. 4, 2021 г.

Играта в помощ на обучението

Откъс от „Развитие на когнитивни умения чрез компютърни образователни игри“

Проф. д-р Тодорка Терзиева

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Въведение

Развитието на информационните технологии спомага за изграждането на съвременни игри, подпомагащи обучението. Много от обучаемите, особено децата и юношите, намират ученето от електронни учебни източници и уеббазирани информационни системи по-малко вълнуващо от играенето на компютърни игри. Броят на компютърните игри с образователна цел непрекъснато нараства. Предизвикателството в разработката на образователна компютърна игра се състои в правилната симбиоза между софтуерните технологии и иновативни концепции, педагогическите и игровите фактори.

Обучението, базирано на игри, придобива все повече популярност, защото игрите повишават вътрешната мотивация на обучаемите чрез увличане в различни игрови стратегии, повишава се интересът като предизвикателство за достигане на по-високо ниво на трудност, възможност за обратната връзка и др. Освен това тези приложения предоставят интердисциплинарен подход към обучението, което дава възможност на преподавателите да привлекат обучаемите в по-непопулярни области. Симулираната среда или реалистично пресъздаденият ролеви сюжет позволяват на участниците във виртуалния свят да придобият опит в нещо, което е твърде скъпо, рисковано и дори физически невъзможно за постигане в реалния свят.

Развитие на когнитивни умения чрез компютърните образователни игри

Игрите се интегрират в обучението под формата на иновативна образователна парадигма – обучение, базирано на игри (game-based learning GBL), при което игрите се използват както като среда за преподаване на учебно съдържание, така и за изпитване и оценяване. Обучението, базирано на игри, приложени чрез съвременните ИКТ, формира ново, динамично развиващо се направление в науката. Различни проучвания и разработки

Заглавието е на редакцията

www.pedagogy.azbuki.bg

Списание се реферира и индексира в Web of Science

Главен редактор

Проф. д-р Галин Цоков
E-mail: galin.tcokov@pfpn.bg

Редактор

Любомира Христова
0889 22 12 15

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: pedagogy@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Педагогика“, кн. 7/2021:

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПРОНИКНОВЕНИЯ

Развитие на когнитивни умения чрез компютърни образователни игри / Тодорка Терзиева

Хаос(ът) (Време е за... педагогика) / Йордан Колев

Study on the Perceptions of Teachers in Mathematics Related to their Pedagogical Knowledge / Ivaylo Staribratov

Проучване нагласите на студенти – бъдещи учители, относно обучението в електронна среда по музикалнопедагогическа дисциплина / Пенка Марчева

Оценката на качеството на средата за образование и грижа в ранното детство – предизвикателства и перспективи на съвременната практика / *Мария Атанасова-Трифенова*

Приемна грижа за деца със специални образователни потребности (поглед на социални работници и студенти педагози) / *Вяра Цветанова*

Inclusive Intelligence / *Aleksandar Krastev*

Диагностика на дигитални умения на студенти в контекста на компютърното моделиране / *Раослава Топалска*

ЧУЖДЕСТРАННИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Education of Moral Culture of Student Youth in the Conditions of Polycultural Space / *Natalia Bondarenko, Yevhen Rozdymakha, Lyudmila Oderiy, Anatoly Rozdymakha, Dilyana Arsova*

Professional Development in Kosovo – Research of Training Programs and Tests / *Bekim Samadraxha, Veton Alihajdari, Prof. Besim Mustafa, Ramë Likaj*

(Claypool 2005; de Freitas 2007; Lacasa 2009; Aldrich 2012; Terzieva 2017; Bontchev 2018; Tuparov 2018; Glushkova 2018; Antonova 2019; Raunova-Hubenova 2018) потвърждават факта, че компютърните игри имат голям потенциал в подобряването на образователния процес.

Едно от главните предимства от използване GBL е силният мотивиращ ефект, който те имат върху обучаемите. Пренски твърди, че обучението, базирано на игри, е базирано на две основни положения: 1) моделите на мислене на обучаемите днес са се променили; за днешните студенти и ученици езикът на дигиталните медиуми е „майчин език“; 2) съвременното поколение израства с компютърни и видеоигри и с тази нова форма на забавление формира своите предпочитания и възможности, и е с огромен потенциал за обучение както за деца, така и за възрастни (Prensky 2001).

Друг важен аспект на GBL са образователната комуникация, обратната връзка обучаван – компютър, ангажиране на обучаемите и участието им в игрово базиран образователен процес, което стимулира развитието на креативно мислене. Играещите (обучаемите) изпробват, тренират, доразвиват наличните си знания и умения и усвояват нови такива, необходими за прилагане и развитие при конкретни обстоятелства (Backlund 2006).

Кларк Абт счита, че игрите мотивират обучаемите, които имат умения, но не са обучавани правилно. Според него учениците от един и същ клас са на различно ниво на придобити и усвоени знания. Затова с играта могат да се открият и стимулират умения, които обучаемите не показват или не използват и поради тази причина биват определяни като „слаби“ ученици (Abt 1987). Изследователи на сериозните игри, като Зюда, Майкъл и Чен, споделят мнението, че „сериозната игра“ е сериозна, когато има ясно определена педагогическа цел (Michael & Chen 2006; Zyda 2005). Според Кевин Корту – създател на екип PIXELearning към Serious Games Institute през 2002 г., който е специализиран в разработване на сериозни игри за обучение, силата на компютърните игри е да пленят и ангажират крайните потребители за конкретна цел, като например усвояване на нови знания и умения. Игрите за обучение предоставят възможност на обучаемите да поемат задачи и да участват в ситуации, които иначе биха били невъзможни и/или нежелателни от гледна точка на разходи, време, логистика и съображения за безопасност (Corti 2006).

Много университети прибягват до обучение чрез този тип сериозни игри. Университетът на Кънектикут използва играта на Керън Зуук и Роджър Травис за научаване на латински език. Голяма част от студентите, които са имали затруднения с изучаването му, са били значително по-щастливи и заинтересовани да използват играта като средство за обучение. Бизнес университетът в Пенсилвания „Уъртмън“ използва над 30 видеоигри за подобряване на бизнес обучението. Използват се игри за икономиката, финанси, мениджмънт и маркетинг. Игрите предлагат реални сценарии, на които могат да попаднат учениците. Консорциум от преподаватели, учени и студенти от Масачузетския технологичен институт работят заедно по направата на игри за обучение. Голяма част от игрите им се играят само от студентите в Университета.

Един от най-престижните университети в света – Медицинският университет Харвард, използва новите технологии, за да обучи някои от най-добрите лекари в света. Доктор Браян Бергерон създава няколко игри, свързани с грижа за здравословното състояние, които се използват от студентите на Харвард, както и други университети в Америка. В книгата си *Developing Serious Games* той разглежда предимствата на сериозните игри и перспективите за употребата им (Bergeron 2006).

Де Фрейтас – професор в Murdoch University, Australia, бивш ръководител на групата за приложни изследвания и развитие към Института за сериозни игри, Ковънтри, Англия (Serious Games Institute, Coventry University, UK), анализира използването на игри и симулации за подпомагане на традиционните образователни цели и резултати от обучението (De Freitas 2007). Според нея движението „Сериозни игри“ има за цел да отговори на значителното предизвикателство от обединяване на гейзайнери на игри и педагози, на необходимостта от синтез на изследванията от различни научни области, за да демонстрира забавление и мотивация, баланс между възхитителна игра и постигане на определени резултати от обучението, да докаже образователната стойност на сериозните игри с учебна цел.

В България през последните години тази сфера се развива много динамично. Разработени са немалко софтуерни приложения, които предлагат обучение чрез игри, като най-голямата част от тях са насочени към малките деца и учениците (Stavrev 2015; Bontchev 2018; Turarov 2018; Glushkova 2018; Raupova-Hubenova 2018). Образователните среди и платформи за обучение са предмет на изследване от редица автори (Pavlov 2012a; Pavlov 2012b; Georgieva 2019; Antonova 2019), които разработват атрактивни образователни ресурси.

Spirova et al. представят резултати от проучване на някои от най-често използваните дигитални образователни платформи в българското училище. Средите са представени от гледна точка на възможностите, които те предлагат в образователния процес: използване на готово учебно съдържание или създаване на собствено, възможности за оценка и самооценка, обратна връзка за постиженията на учениците, наличие на интерфейс на български език, насоченост към конкретен учебен предмет или предлагане на инструментариум за създаване и/или използване на учебни материали независимо от предметната област. За обучение на правилата за движение и безопасно пресичане е разработен виртуален обучителен симулатор (Virtual Environment Simulator for Educational Safety Crossing) (Stavrev 2015). Виртуалната симулация е предназначена специално за обучение на деца от I до IV клас. Georgieva et al. (2019) представят образователни компютърни игрови среди за обучение по програмиране и развитие на алгоритмично мислене.

Glushkova et al. (2018) представят някои от най-известните софтуерни комерсиални игри, които се прилагат в класната стая. В отговор на потребностите за създаване и използване на 3D учебни игри в защитена среда във ФМИ на Пловдивския университет през последните години се разработва среда, наречена „Виртуално образователно пространство“ (VIPs), която достига по контекстно зависим, адаптивен и персонализиран начин електронни образователни услуги и електронно учебно съдържание (Orozoova 2013).

През последните години в България се разработват онлайн игри и компютърни приложения за деца със специални образователни потребности. Проектът „Заедно на училище“ е реализиран от неправителствената организация „Българско сдружение за личностна алтернатива“ с помощта на Европейския съюз и е предназначен за обучение на деца и ученици със специални потребности от 7- до 14-годишна възраст. Предметите на изучаване са български език и математика, като може да се използва от деца, страдащи от дислексия, дискалкулния, хиперактивен синдром и дефицит на вниманието и др. Към момента има три модула – математика, логика и четене. Общо могат да се играят 10 игри. Garov et al. (2020) представят приложение на компютърното моделиране в помощ на обучението на деца със специални образователни потребности. Предмет на изследване на други автори е проектиране и създаване на 3D инструменти за обучение по музика на деца със специални потребности. Chukanska et al. (2020) представят възможностите на компютърните технологии и 3D принтиране в помощ на обучението по музика при деца със силно ограничено зрение.

Използването на платени образователни платформи в обучението на учениците зависи основно от възможностите на съответното училище да отдели необходимия финансов ресурс за закупуване на лицензи и техническо обезпечаване на учебния процес, както и от обратна воля на ръководството и учителите да заложат на подхода обучение чрез игра като част от учебния процес.

Различните проучвания потвърждават факта, че компютърните игри имат голям потенциал в подобряването на образователния процес. Прилагането им в обучението може да се използва не само за представяне на знанията в забавна форма, но също и да подпомага развитието на различни когнитивни умения. Компютърните образователни игри могат да се разглеждат като част от електронното обучение, като самостоятелни програми или като модули, подпомагащи традиционното обучение. При умелото им и целесъобразно използване се пораждат нови методи на обучение, усъвършенстват се традиционните, създават

се по-ефективни педагогически стратегии. Използването на компютърни и информационни технологии улеснява адаптирането на учебно съдържание към специфичните индивидуални потребности, адаптирайки учебното съдържание към подходяща за възприемане форма.

Проектиране и разработване на компютърна образователна игра

За целите на обучението е разработен прототип на образователна игра, която съдържа няколко интерактивни пъзела. Тя може да служи за придобиване на нови знания или за оценяване на придобитите знания и умения в различни предметни области. При проектирането е заложена идеята за съдържателно обобщение или търсене на зависимости и отношения в изходния материал.

С разработените стратегии в процеса на решаване на проблема се активира креативното мислене на играча (обучаемия) чрез възможност за избор на различни възможности при решаване на дадения проблем. Реализирани са няколко интерактивни пъзела, които са предназначени за обучението по математика и по филологическа дисциплина (изучаване на чужд език). Въпросите могат да се задават с различно ниво на трудност, като е заложено и преминаване през затрудняващи обстоятелства с цел поддържане на интерес и постоянна концентрация на играча.

При създаване на приложението се използват проектирани текстове и математически изрази. За целта чрез Photoshop се създават текстове, а чрез MathType се генерират математическите изрази. За да се реализира динамика в играта, се използва възможността на UDK за интегриране на функционалности на обекти с кликване на бутони посредством инструмент, наречен Kismet.

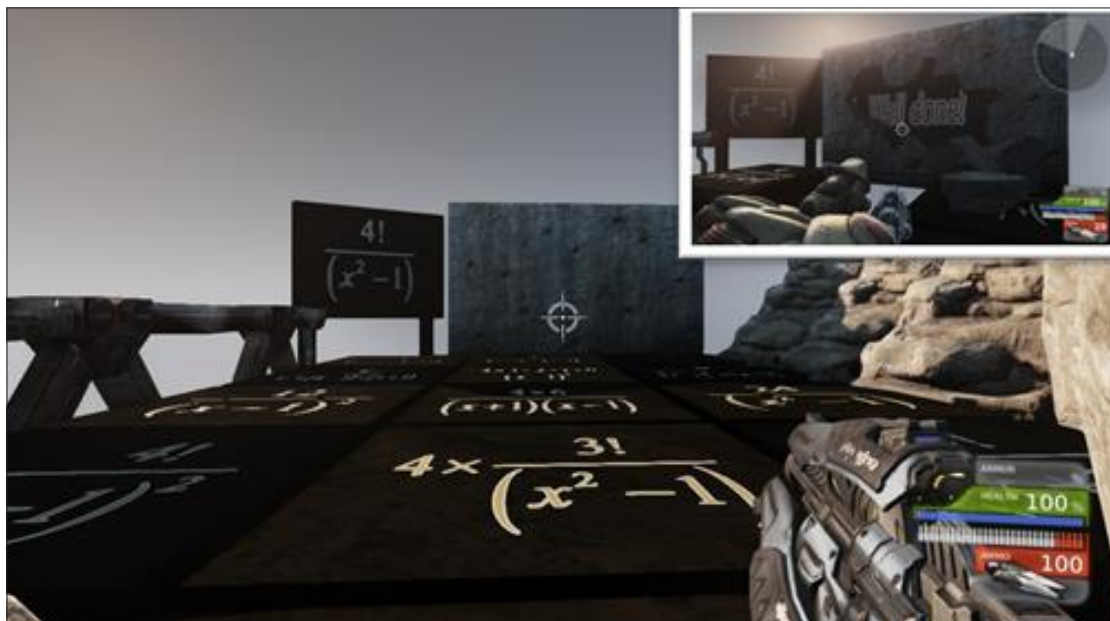
Фигура 1. Логически пъзел за обучение по чужд език

При проектирането е използван методът на пъзела за по-интерактивно преминаване на етапите в играта. В първоначалния вариант на играта е включена фраза за обща култура, описваща причината за създаване на такъв прототип. Фразата е: "Tell me and I forget. Teach me and I remember. Involve me and I learn" („Кажете ми и ще забравя. Научете ме и ще помня. Накарайте ме да го направя, и ще се науча“) от Бенджамин Франклин. За преминаването на първия пъзел играчът трябва да прецени коя е липсващата дума от фразата на таблото, и да я изпише последователно.

Във фиг. 2 е показан вторият пъзел, където е представен математически израз на табелата. Играчът (обучаемият) трябва да стъпва последователно на кубчетата с проектирани етапи от решението до решение на предоставения израз. При вярно решение се получава надпис на стената и звуков сигнал и се отваря врата за преминаване на следващо ниво на трудност.

В създаденото приложение са интегрирани два пъзела от различни научни области: английски език (да се допълни липсващата дума от фразата по смисъл) и математика (задача

за проверка на знанията на учениците), като и при двата пъзела, щом се стъпи на грешно кубче, играчът пада. Би могло да се появява помощ при желание на играча. Играта може да е приложима и полезна за всяка възраст в зависимост от задачата, поставена на таблото.

Фигура 2. Пъзел за решаване на математически изрази

Представената образователна сериозна игра може да се използва като прототип за създаване на подобни образователни игри за повишаване интереса на учениците, за обучение и тестване на знания, като се развиват различни умения. По аналогичен начин може да се създадат различни видове пъзели според научната област, да се реализират нива с нарастваща степен на сложност и възможност за персонализиране на дизайна.

Пълния текст четете в „Педагогика“, кн. 7, 2021 г.

Метод за определяне технологичните параметри на експлоатация на газови кладенци

*Откъс от „Calculation Method for Determining
the Gas Flow Rate Needed for Liquid Removal
from the Bottom of the Wellbore“*

**Hofmann M., AL-Obaidi S.H.
Kamensky I.P.**

Mining Institute – SPB (Russia)

Introduction

As a result of the liquid that accumulates at the bottom of a well during operation, a column forms, which considerably reduces productivity during the final stages of gas field development (Sudad H Al-Obaidi 2016; Smirnov VI and Al-Obaidi Sudad H 2008; AL-Obaidi SH, Guliaeva NI and Smirnov 2020). This can sometimes lead to a spontaneous well-shutdown. It is therefore necessary to maintain an adequate minimum flow rate for removing the liquid from the well when regulating the technological regime.

For the removal of droplets from a gas well, Turner et al (Sudad H Al-Obaidi 2016) (Turner R. G., Hubbard M. G. and Dukler A. E. 1969) propose two physical models: the movement of the liquid film along the walls of the pipe and the transfer of a droplet through the gas stream. Calculations that use a film movement model along pipe walls require numerical integration and are more complex than those that use a droplet liquid movement model (Kamensky IP and AL-Obaidi SH and Khalaf FH 2020; Al-Obaidi, Sudad H. 1996). Based on actual field data, Turner compared the results of calculations using both methods and found that the droplet-liquid transfer model provided the most accurate predictions. Later, similar work was carried out by Coleman (Smirnov VI and Al-Obaidi Sudad H 2008) (Coleman S. B., Clay H. B., McCurdy D. G. et al 1991). As a result, equations based on experimental correlations of the minimum gas velocity required to remove liquid droplets from a vertical wellbore were obtained (AL-Obaidi SH, Guliaeva NI and Smirnov 2020)[Lee J., Nikkens G., Wells M. 2008):

Turner equation:

$$v = 5.321 \frac{(67 - 0.0031P)^{1/4}}{(0.0031P)^{1/2}} \quad (1)$$

Заглавието е на редакцията

Списанието е представено
в MIAR; CEEOL; EBSCOhost;
Google Scholar; РИНЦ

Главен редактор

Чл.-кор. проф. д.х.н.

Николай Денков

E-mail: nd@lcp.uni-sofia.bg

Редактор

Никола Каравасилев

0889 48 99 01

Тел.: 02/425 04 70

02/425 04 71

E-mail: science@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Обучение
по природни науки
и върхови технологии“,
кн. 4/2021:**

EXPERIMENTS

On the Synchronization of
Candle Oscillators / Yavor
Yordanov

Analysis of the liquids
composition by the sound produced
by their heating / Grigori Matein,
Asen Pashov

FROM THE RESEARCH
LABORATORIES

Calculation Method for
Determining the Gas Flow Rate
Needed for Liquid Removal from
the Bottom of the Wellbore /
Hofmann M., AL-Obaidi S.H.,
Kamensky I.P

CURRICULUM MATTERS

Проектно базираното обучение в модел за съдържателна и технологична интеграция в екологичното образование / Клайда Дойчинова

Матурите по география – от най-желани, до най-стремглаво отбягвани / Иван Дреновски

NEW APPROACHES

Въвеждане на ученици и студенти в практическата астрономия посредством инструменти на Виртуалната обсерватория / Александър Куртенов

Coleman equation:

$$v = 4.434 \frac{(67 - 0.0031P)^{1/4}}{(0.0031)^{1/2}} \quad (2)$$

Here v is the gas velocity at which all the liquid is carried to the surface, ft / s; P is the gas pressure in the well, psi.

This method fails to take into account temperature, specific gravity of the gas-liquid mixture, wellbore profile (its deviation from vertical), wellbore dimensions (diameter and drawdown depth of the tubing), and condition of the tubing (the actual roughness coefficient determined experimentally) (Al-Obaidi, SH and Khalaf FH 2020; Al-Obaidi, SH and Khalaf FH 2017; Sudad H Al-Obaidi 2016; Al-Obaidi SH 2007; Lysenko VD 2000). It follows from the above equations that the gas velocity at which all the liquid is brought to the surface does not depend on the flow rate of the liquid entering the wellbore, which is not consistent with the physical process. In practice, critical velocities vary considerably depending on the production well, and are dependent on the design of the well bottom and pipe suspension, the density of the formation fluid (product), the presence of mechanical and chemical impurities, among other factors (Al-Obaidi SH and Khalaf FH 2018; AL-Obaidi SH, Hofmann M, Kamensky 2010; Al-Obaidi and Sudad H 1996; AL-Obaidi, S H., and Hofmann M. 2012).

Researchers at one of the Russian Oil companies have developed a method for determining the minimum flow rate (Equation 3) to ensure the removal of formation fluid from gas and condensate well bottom holes, including (WJ, Chang, S H. AL-Obaidi, and Patkin AA. 2021; Al-Obaidi S.H. and Khalaf F.H. 2019; AL-Obaidi S.H., Guliaeva N.I. and Khalaf F.H. 2020): calculating the gas dynamics of wells in steady-state mode. By increasing the choke diameter in discrete steps, the flow rate is altered, from the lowest concentration at which the formation liquid is not guaranteed to be removed from the bottom of the well to the highest concentration at which the liquid column is removed. Consequently, the wellhead pressure and flow rate are obtained as pairs. When there is a column of reservoir liquid at the bottom of the well on a small diameter choke, there is no cleaning of the bottom of the well, as evidenced by the increased value of pressure losses in the formation-wellhead system (G. Falcone, J.R. Barbosa Jr. 2013; AL-Obaidi S.H., Chang W.J., Khalaf F.H. 2021; Al-Obaidi SH 2017). In this case, a reservoir liquid column (with high pipe suspension) or a liquid column in the pipe has blocked the perforation interval. Cleaning begins at flow rates where the velocity at the pipe shoe is sufficient to move the liquid. The next step is to calculate the flow rate at the pipe shoe and determine the minimum flow rate that will ensure liquid removal from the bottom of the well.

$$Q = \frac{V \pi T_{st} d^3 P_{wf} t}{(4 T_{wf} P_{atm} Z(P_{wf}, T_{wf}))} \quad (3)$$

Where Q is the flow rate of the well; V is the flow velocity at the pipe shoe; T_{st} – standard temperature; d is the internal diameter of the pipe; t is the number of seconds in a day; P_{wf} , T_{wf} pressure and temperature at the bottom of the well, respectively; P_{atm} – atmospheric pressure; $Z(P_{wf}, T_{wf})$ – gas supercompressibility coefficient.

Considering the thermobaric conditions in effect, the formula (3) determines the minimum flow rate based on the technological mode.

The disadvantages of this method include the lack of a clearly defined process for removing the liquid column from the

bottom of the well. Consequently, at the time of the investigation, if the liquid accumulation at the bottom has not significantly affected the operation of the well, that is, overlapping the perforation interval or causing increased pressure losses, it is almost impossible to determine the time of liquid removal. The presence of flooded intervals in the geological section opened by the wellbore will result in increased water inflow into the wellbore as the flow rate increases, increasing pressure losses in the reservoir - wellhead system due to the density increase of the gas-liquid mixture (Patkin AA, AL-Obaidi SH 2001; Sudad Hameed Al-Obaidi 2021; Sudad H AL-Obaidi 1999; Al-Obaidi, Sudad H. 1998).

In this work, a method is developed for the determination of the flow rate of a well, based on the moisture content of the gas in the wellhead to allow liquid remove from the lower wellbore.

Methodology

The physical essence of the proposed method can be described as follows. At a given temperature and pressure, moisture is the mass of water vapour dissolved in a unit volume of natural gas. According to this definition, the absolute humidity of the gas W at a given pressure and temperature represents the ratio of the liquid water vapour it contains to its volume, reduced to standard conditions, if it has been drained. According to the gas industry, standard conditions are defined as the condition of the gas at $T = 293.15$ K and $1.01325 \cdot 10^5$ Pa (i.e. at 20° C and 760 mm Hg) (Hofmann M, Al-Obaidi SH 2013; Al-Obaidi, Sudad H 1996; AL-ObaidiSH, Smirnov VI and Kamensky IP 2019). Absolute humidity is measured in $\text{kg} / 1000 \text{ m}^3$ (or in g / m^3). At a given pressure and temperature, moisture content in a gas is defined as the amount of water vapour in a unit volume of the gas, assuming that the gas is completely saturated with water (Kirsanov S. A., Zhigalin V. A., Shapchenko T. A. 2003). At a given pressure and temperature, relative humidity is the ratio of the actual water vapour content per unit volume of the gas to its moisture content. The relative humidity is expressed in fractions of a unit or as a percentage.

Gases may be undersaturated, which means their relative humidity is less than one; or they may be oversaturated, which means they have a relative humidity above one (Sudad H Al-Obaidi 2015; Al-Obaidi SH, Guliaeva NI. 2002). The latter state is unstable, so water vapour (or, water in the gaseous state) will condense, so there will be enough water remaining in the gas to reach the saturation (moisture capacity) of the gas at the pressure and temperature given. It should be noted that terms such as “full saturation” and “moisture capacity” are incorrect. In the gas-water system, it is most accurate to refer to the mass of water vapour as “equilibrium content”, but for brevity, “full saturation” or “moisture capacity” is used (SH Al-Obaidi and AP Galkin 2005). The moisture content of a gas depends on the composition of the gas, its pressure and temperature. The following expression can be used to approximate the moisture content W

$$W = \frac{A}{p} + B \quad (4)$$

Where p is the pressure under which the gas is; $A = A(T)$, $B = B(T)$ are functions that depend on the temperature of the gas.

The functions $A = A(T)$ and $B = B(T)$ increase as the temperature increases. There is every reason to believe that beyond a certain distance from the well, nearly constant temperature remains in the productive formation during the development of the field. This is because there is continuous heat moving from the center of the earth to its surface, which compensates for the cooling of the gas caused by the relatively slow pressure drop in the formation (Sudad H Al-Obaidi, Guliaeva NI 2017; Al-Obaidi Sudad H., Patkin AA, and Guliaeva NI. 2020; SH Al-Obaidi and FH Khalaf. 2017). As a consequence, in the productive formation away from the wells, an isothermal process occurs. Under these conditions, the functions $A = A(T)$ and $B = B(T)$ in formula (4) are constants for the entire development period when p is constant. As the reservoir pressure drops, the gas becomes undersaturated and can absorb additional water.

Thus, at an initial reservoir pressure of ~ 12 MPa and a reservoir temperature of 303 K, fully saturated methane gas has a moisture capacity of $W_1 = 0.420 \text{ kg}/1000 \text{ m}^3$; at 6 MPa and the same temperature, the moisture capacity of the saturated gas is $W_2 = 0.667 \text{ kg}/1000 \text{ m}^3$ of water; and at 2 MPa, $W_3 = 1.718 \text{ kg}/1000 \text{ m}^3$. Consequently, for a pressure drop from 12 to 6 MPa per 1000 m^3 of gas, an additional $W_2 - W_1 = 0.247 \text{ kg}/1000 \text{ m}^3$ of water can evaporate, and for a pressure drop from 6 to 2 MPa, additional $W_3 - W_2 = 1.051 \text{ kg}/1000 \text{ m}^3$ will evaporate. This assumes, however, that the undersaturated gas, whose saturation corresponds to the initial reservoir pressure, is in direct contact with water. In porous formations, such contact always exists: the trapped gas in the rock pores is in contact with the bound water (Al-Obaidi SH, Galkin AP and Patkin AA. 2006; Sudad H AL-Obaidi, Falah H Khalaf, Hiba H Alwan 2021). The average water saturation coefficient in the Cenomanian deposits is 0.3. The question of whether water evaporates into gas from films less than 0.5 microns thick remains unanswered. There is enough water to flow into an unsaturated gas from these thin films, as well as from porous medium in narrow capillaries.

According to the above arguments, we can assume that reservoir gas in the zones far from the wells has complete moisture saturation corresponding to the given reservoir pressure and initial reservoir temperature.

– Proposed method procedure

The method involves working out the well in maximum allowable mode to remove any liquid sludge, then shutting down the well and measuring the thermobaric parameters in the reservoir, that is, measuring the pressure and temperature of the gas at the bottom of the shutdown well after they have stabilized. After the well was restarted, the total volume of vaporized and liquid gas at the wellhead was measured. Pressure and temperature of the gas at the bottom of the well are measured as the well operates in several steady-state flow modes with an increase in flow rate from minimum to maximum. In order to determine equilibrium gas moisture content in the vapour phase, bottomhole pressure and temperature are measured. In addition, the reservoir parameters in a shut-in well and the wellbore bottom parameters in a working well are determined simultaneously. As the gas flow rate increases, the moisture at the wellhead is compared with equilibrium moisture content. Whenever the moisture content at the wellhead is less than the equilibrium bottomhole when the well is operated in a certain mode, the flow rate is not sufficient to remove the liquid entering the tubing. The well flow rate is sufficient to remove liquid entering the tubing, but insufficient to remove the liquid condensing at the bottomhole when the moisture content at the wellhead is greater than or equal to that at the equilibrium bottomhole but less than that at the equilibrium reservoir.

In addition, if the moisture content at the wellhead is greater than or equal to the equilibrium reservoir, then the well flow rate is considered sufficient to remove all liquids from the bottomhole.

Results and Discussions

Using an Express method, a monitoring program for flooding processes was implemented in 2008 that includes well logging, chemical composition analysis of wellhead fluid samples, and moisture determination of gas flow at the wellhead (Kamensky IP and AL-Obaidi SH and Khalaf FH 2020; Al-Obaidi, Sudad H. 1996; Coleman S. B., Clay H. B., McCurdy D. G. et al. 1991) (Kirsanov SA, Varlamov VP, Shapchenko MM 2003; Al-Obaidi, Sudad H., Kamensky IP, and Smirnov 2020).

Based on the implementation of the specified program, the data included in Table 1 have been processed. Column 4 includes the values for initial reservoir pressures and moisture contents for the gas in the zones of the Yamburg field where the wells are located. Observable are the low bottomhole temperatures in the range of 20 – 23° C (column 6).

Table 1. Results of moisture content measurements at the vertical wellheads of the Yamburg oil and gas condensate field

Tubing size, mm	Well №	Gas production 1000 m ³ /d	Reservoir pressure, P _r , ata	Moisture content, W _r , g/m ³	Pressure P _{wf} , ata	Temperature T _{wf} , °C	Moisture content, W _{wf} , g/m ³	Pressure P _{wh} , ata	Temperature T _{wh} , °C	Moisture content on the well head	
										W _{wh} , g/m ³	W _{exp} , g/m ³
168	7084	420	29,4	1,20	22,7	20,5	0,75	14,1	12,0	0,79	1,07
	7142	251	20,4	1,68	15,3	22,6	1,43	13,4	12,0	0,83	1,32
	7195	196	19,6	1,75	18,2	23,2	1,26	15,0	11,8	0,74	0,88
114	7051	506	38,3	0,96	31,0	19,8	0,64	13,5	5,6	0,54	0,89
	7134	122	27,9	1,27	22,4	22,2	0,98	13,0	10,0	0,75	1,010
	7172	158	21,5	1,60	16,8	22,6	1,31	13,0	10,8	0,80	1,01

Under reservoir pressures of more than 50 ata, the measured borehole bottom temperatures were 1 – 2° C lower than those of the reservoir (usually 28 – 29° C) when borehole measurements (well logging) were carried out in the Cenomanian sediments. In light of the thermodynamic process that occurs in the zone of the borehole bottom location, the decrease in borehole bottom temperatures by 8-10 °C is not hard to explain. In the immediate vicinity of the well bottom, the main pressure drop occurs during gas flow into the well. Natural processes are polytropic, i.e. they lie between the adiabatic process, which proceeds at a finite rate, but without heat transfer, and the isothermal process, which must proceed infinitely slowly, which is not the case in nature (AL- Obaidi SH, Smirnov VI , Khalaf FH 2020; Al-Obaidi Sudad H. 2004).

The following polytropic equation can be used to estimate the temperature decrease at the bottom of the well when gas is flowing there:

$$T^n \cdot p^{1-n} = const. \quad (5)$$

Where n is the exponent of the polytrope.

By writing down the polytropic equation for two pairs of T and P values: T_r , p_r and T_{wf} , P_{wf} , where the subscript “r” represents the reservoir and “wf” represents the bottom, it is easy to solve for the ratio

$$\left(\frac{P_r}{P_{wf}}\right)^{\frac{n-1}{n}} = \frac{T_r}{T_{wf}} \quad (6)$$

Where,

$$T_{wf} = \frac{T_r}{\left(\frac{P_r}{P_{wf}}\right)^{\frac{n-1}{n}}}, \quad (7)$$

$$n = \ln \frac{P_r}{P_{wf}} / \ln \frac{P_r T_{wf}}{P_{wf} T_r} \quad (8)$$

The polytropic index n for real processes is in the range $1 < n < c$, $c = C_p / C_v$, where C_p is the heat capacity at constant pressure and C_v is the heat capacity at constant volume at the pressure and temperature of the process (Istomin VA, Kvon VG 1995).

The values for the measured pressures and temperature for the reservoir and bottomhole are shown in Table 1. For each well, the polytropic index can be calculated using the formula (8). As an example, if Well No. 7051 has $P_r = 38.28$ ata; $T_r = 303$ K; $P_{wf} = 31.06$ ata; $T_{wf} = 293$ K, then the polytropic exponent is 1.19. The well bottom temperatures were significantly higher several years ago at the same pressure drawdowns as those currently operated at the wells listed in Table 1, but with a higher reservoir pressure. According to Formula (7), when Well No. 7051 has reservoir pressure $P_r = 70$ ata and pressure drawdown $\Delta P = 7.22$ ata, the well bottom temperature calculated using $T_{wf} = 298$ K is five degrees higher for the polytropic index found $n = 1.19$.

Due to the decrease in reservoir pressure, there is a sharp drop in wellbore bottom temperatures, causing condensation to precipitate not just in boreholes, but also in their bottom hole zones. Comparing the data on moisture content in the reservoir and at the bottom of the wells (columns 4 and 7), it is obvious that moisture content is significantly higher in the reservoir for all boreholes. When reservoir pressures were high, the picture reversed. The gas was unsaturated as it approached the bottom of the well; the release of condensate began in the wellbore at distances of tens and hundreds of meters from the bottom of the well. Currently, gas is already being released from the bottom of the well in the same wells, increasing resistance to gas movement. Following a pressure drop, the volume of condensate released from the well bottom will increase as the temperature at the bottom of the well decreases.

The equilibrium water vapour content W_r in the natural gas-water system for reservoir pressure and reservoir temperature, W_{wf} for bottom-hole pressure and temperature and W_{wh} for well-head pressure and temperature were calculated using the program of V. A. Istomin and V. G. Kvon (Lee J., Nikkens G., Wells M. 2008) [Istomin VA, Kvon VG 1995].

The figures in the table, based on the above reasoning, indicate that the flow rates for all but well 7051 and 7084, within summer conditions with relatively low production rates, were clearly insufficient to completely remove liquid from the bottom of the well. This fact is confirmed by the results of the well logging. This fact is confirmed by the results of the well logging. The water column at the bottom of well 7172 reaches four metres. Part of the productive interval is operating in bubbling mode. The value of gas moisture at the wellhead ($1.01 \text{ g} / \text{m}^3$), determined by the express method, is greater than the equilibrium water vapour content in the gas-water system for the given pressure and temperature ($0.8 \text{ g} / \text{m}^3$). At this point, the water vapour is passing through the sensor as a dispersed liquid (mist). The flow rate of this well is $158,000 \text{ m}^3 / \text{day}$. Well No. 7134 operates at a flow rate of $122,000 \text{ m}^3 / \text{day}$, which does not provide for the removal of condensation from the well. Water is also present at the bottom of well No. 7195. The flow rate of $196,000 \text{ m}^3 / \text{day}$ is insufficient for removing condensation water. Part of the perforation interval is blocked by a water plug.

Пълния текст четете в „Обучение по природни науки и върхови технологии“, кн. 4, 2021 г.

Рекламна тарифа

на Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“

София 1113, бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5, тел.: 02/420-04-70, 02/420-04-71; azbuki@mon.bg; www.azbuki.bg

Вестник „Аз-буки“

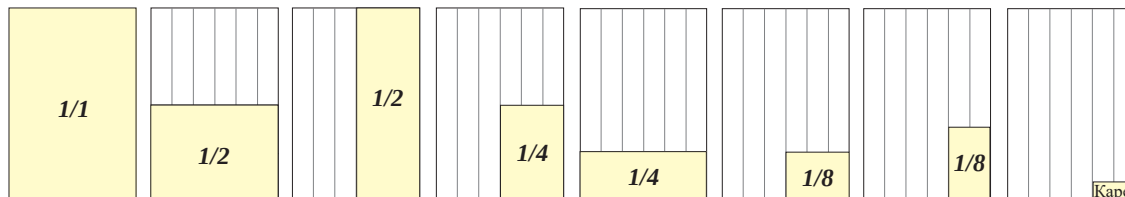
1. Стандартни карета на вътрешна страница:

Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница – 256 мм/388 мм	780,00 лв.	900,00 лв.	985,00 лв.
1/2 страница – 256 мм/194 мм – 125 мм/388 мм	410,00 лв. 410,00 лв.	460,00 лв. 460,00 лв.	510,00 лв. 510,00 лв.
1/4 страница – 256 мм/97 мм – 125 мм/194 мм	230,00 лв. 230,00 лв.	258,00 лв. 258,00 лв.	270,00 лв. 270,00 лв.
1/8 страница – 125 мм/97 мм – 83 мм/147 мм	115,00 лв. 115,00 лв.	129,00 лв. 129,00 лв.	135,00 лв. 135,00 лв.
каре (83 мм x 50 мм)	30,00 лв.	43,00 лв.	45,00 лв.

2. Цени за реклама на първа и последна страница – по договаряне

3. Влагане на стандартни вложки с тегло до 20 г – 80 лв. за 1000 бр.

4. Влагане на нестандартни вложки – по договаряне.

Научно-методическите списания на издателство „Аз-буки“

1. Цена за вътрешна страница (в левове)

Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница	90 лв.	130 лв.	180 лв.
1/2 страница	50 лв.	70 лв.	90 лв.
1/4 страница	30 лв.	45 лв.	70 лв.

2. Цена за реклама на втора корица: цена за вътрешна страница + 60% оскъпяване

3. Цена за реклама на трета корица: цена за вътрешна страница + 40% оскъпяване

4. Цена за реклама на четвърта корица: цена за вътрешна страница + 100% оскъпяване

5. Размер на една печатна страница в списанията на НИОН „Аз-буки“:

а. Обрязан формат: 167 мм x 233 мм

б. Необрязан формат: 171 мм x 240 мм

6. Влагане на вложки – по договаряне.

Забележка:

Всички посочени цени са без ДДС.

Отстъпки при брой и обем публикации или комбинирана реклама в няколко издания на издателство „Аз-буки“ – по договаряне.

Тарифата е в сила от 1 юли 2017 г.